

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

OK 80-969

TRAP DER JEUGD,

Ofte

1429
Dette manier / om het zo Jonge of Oude
Personen op goede fondamenten te leeren
Lezen ende Schrijven.

Saar beoeffent sy kort onderrigt om de Pennen
wel te huyden / te houden sy te voert.

Verciert met Gebeden, Dankzeggingen, en
Christelyke Spreuken.

Hier agter is by gevoegt de maniere van alderhande
Couleuren van Inkt te maken, &c.

Door CAREL DE GELLIERS, Schoonmeester
der Stad Leeuwaarden.

Vermeerdert met de Namen der Steden en Dorpen
van Vriesland, als mede die van de Stad
Groningen ende Ommelanden.

Wede zijn hier by gehoegt de Namen der Boeken
des Ouden ende Nieuwen Testaments / ende
eenige Beslagt-registers uit dezelve.

Op 't nieuws na gezien en dan alle Mistel-
ingen verbeterd.

Te A M S T E R D A M,

Op de Erven de Wed. J. RATELBAND, en
BOUWER, op de Rooze-Gragt, Zuyd-
zyde, in de Bybel-Drukkerye. 1793.

L E Z E R.

Bemide Lezer / daar is niets profijterlijker / dan dat een kind in zijn Jongbloeiende Jeugd / hem oeffene in het A, B, C. en in desselfs fondamenten om dies te netter in 't Lezen te worden: Zoo is 'er ook niets gemakkelijker voor een Schoolmeester / (om eete te behalen) als de Jeugd te leeren Lezen met een goed fundament / het welk hem naderhand by blijven mag / ende niet mogen genaamd worden Asini ad Tibiam; dat is: groote Sabokken / ende vergeleken moogen worden by Papiereu Hupsen / die niet een kleine Wind konnen om waagen; want een Hups / dat geen goed fundament heeft / kan ligtelyk in den grond vallen. Zo is 't mede met de Kinderen / als zy de fundamenten niet wel en konnen / is 't onmogelyk / dat zy enig begrip konnen hebben om wel te lezen; de onderbinding leerd nydagelyk / dat 'er Schoollereu tot mynent besteed worden / die (zo zy meenen) wel Lezen konnen; maar beter van hupten als kinderen 't Boek; want zy konnen wel Van hoor Pieker noemen: nochtans haer onderzoekende / weeten zy niet wat een Syllabe is / ik laat staan hoeze zouden lezen met Syllabens / 't welk zy kennen moet / ende zeer nut is om dies te netter of zekker / zontre ewige Woorden over te slaan / te lezen; want daarvoor kan een geheelen zin bedorven worden. Werhalven bemide Lezer / hebbe ik de Penne by de hand genomen: ende alle neerstigheyt aangevond

om dit mijn Boekje: 't welk ik noeme Trap der Jeugd &c. in Druk te laten upt gaan: waar in ik bewijs/ hoe en op wat manier een Jong/ ofte Oud Persoon/ die Lezen nog Schrijven kan/ moett onderwezen worden/ en van Trap tot Trap moet kerren op gaan: hier mede mene ik haer niet te leeren eenige andere Trappen/ booz en al eer zy den eersten Trap die ik noeme A, B, C. volmaaktelijck (niet van bukten maar van Dingen 't Boek) konnen op zeggen/ onderscheyden ofte onder kennende d'ene Letter van d'ander: ende daar na t'onderregten in den tweeden Trap der Syllaben; dat is/ tot verbattinge van een/ twee/ ofte meer Letteren/ dooz een enkelde Zelfskinker ofte Vocale/ welk zijn Dijk in 't Getal/ namelijk a e i o u, ofte dooz een dubbelde Kinker of Consonant/ als volgt; b c d f g h j k l m n p q r s t v w x y z. Also ik hier na byeder aantopzen zal.

Wangaande den Trap der Woorden/ Diphthongen Schryftongen ende andere resteerende/ agt ik onnodig alhier upt te drukken/ gemerkt een pder deselve in dit Boekjen/ zonder Bil/ of Kaars in den Dag zien en lezen kan/ niet twijffelende/ ofte dit mijn Boekjen/ zal alle Liefhebbers der Spel en Schryfkonst aangenaam wezen: wenshende booz mijn moepte en arbeyd geen groter vergeldinge/ dan dat 't selve in alle Schoolen/ tot groot proffijt der Jeugd/ mogte in-geboerd worden. Ende zo ik merken kan/ dat het **H. T.** aangenaam is/ zal ik **H. T.** op een ander tyd beter voldoeninge doen: Non fuyt in solo Roma Paracta Die, dat is: Komen en is niet Geboutot op eenen Dag.

Vaard wel.

Van de regte Eysenschappen

der Letteren / of A, B, C.

A Usgaande de eerste Trap / dien ik noem
 A, B, C. zo zult op wooten / en hiet
 upt leeren / dat de Letteren van onze
 A, B, C. bestaan in **Zes-en-twintig**
 Letteren / als: a b c d e f g h i j k l
 m n o p q r s t u v w x y z. **Daar** welk A,
 B, C. alles wordt geschreven en uptgedrukt / wat
 eenig mensch in zyn gedagten kan begripen / want
 indien men de Letteren van het A, B, C. niet en kan /
 is 't onmogelyk eenig Woord te kunnen lezen ofte
 verstaan: daarom moet die geene die lesen wil lee-
 ren / hem vooz eerst wel neerstlyg oefnenen / om alle
 de Letteren van 't A, B, C. zo wel **Groote** als
Kleene / te leeren kennen en onderschepden.

Zal hier mede dan een beginsel gaan maaken van
 het A, B, C. die men de Discipelen op de nabolgende
 verschepden manieren sal doen op zeggen: haer de
 Letteren leerende / eerst regt upt / volgens de oude
 maniere / ende als dan van agter: daar na de Regels
 gedeeld in vier Letteren / drie en twee op de boortige
 manieren / van boven tot onder / ende wederom van
 onder tot boven / op dat zy des te beeter de Letteren
 onderschepden konnen / ende zulks doende / heel ze-
 ker in de Letteren / waar inne het **Spellen** of **Boek-**
staben gelegen is mogen wezen: want het kan ge-
 schieden / dat men met een Letter upt een woord te
 laten / 't zelve kwalpt / ja geenzints **Boek-**
staben of ter degen **Spellen** kan.

A b c d e f g h i j
k l m n o p q r s t
u v w x y z

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z

A a b b c c d d e e f f g g h h i i j j k k l l m m
n n o o p p q q r r s s t t u u v v w w x x y y z z

A a b b c c d d e e f f g g h h i i j j k k l l m m n n
o o p p q q r r s s t t u u v v w w x x y y z z

Romeinsche A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q
R S T U V W X Y Z

A a b b c c d d e e f f g g h h i i j j k k l l m m n n
o o p p q q r r s s t t u u v v w w x x y y z z

Italiensche A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z

A a b b c c d d e e f f g g h h i i j j k k l l m m n n o o p p q q
r r s s t t u u v v w w x x y y z z

Geschreven A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z

A a b b c c d d e e f f g g h h i i k k l l m m n n
o o p p q q r r s s t t u u v v w w x x y y z z

Das

Vocalen of Zelfs-Klinkers.

Het A / B / C werd afgebeeld in Letteren / die men Vocalen heet / dat zijn Vois-makers / ofte Zelfs-Klinkers en zijn deze Vijf (a e i o u)

Men zoude de (p) of ypsilon, indien men hem hoort uitspreekt en op zijn zelfs noemt (p) voor een Vocale kunnen gebzupken / dog vind eenige tegenwerping / daarom late pder zijn byzheyd.

Wanneer nu deze vijf Vocaleen getekend worden met een Tittelken of dwars-streepje / zo betekend het / zo veel als een m / ofte n / dog moet niet gebaen worden / en de hoogste noodzaaktheyd als hier nader te

Abzeta- turen.	}	maakt	}	a	}	of	}	a	
				e				am	en
				i				em	en
				o				im	in
				u				om	on
		um		un					

De Vocalen met twee stippen getekend / betekend / dat met die Vocalen waar op de stippen staan / weder een Nieuwe Syllabe moet begonnen worden: 't welk men ziet in Woorden daar twee / drie of meer Vocalen agter malkander volgen; en die agter niet in die Syllabe uit gezocht mogen worden.

Als	}	Beziën	}	Leest	}	Bezi-en.
		Geërgerd				Ge-erger.
		Geëerd				Ge-eerd.
		Cost-Indiën				Cost-Indi-en.

Consonanten / of Medeluiders.

De volgende Letteren worden gheten Consonanten / of Medeluiders / om dat zy van hun zelven geen geluid kunnen maken / maar hebben hun geluid van de Vocalen: Der zijn /

b c d f g h i k l m n p q r s t v w x y z.

De [i] of lange (i) / welke ik [je] noem / ende de [v] [ve] welke van ouds genaamt wierd uwe, ende de [u dubbeld' uu of dubbeld uve] dog t' ontregt / want in onze geheele Nederlanschen Taale gebzupken top geen Dubbeld' vv (maar wel in de oude Katernische Schziften / als tvvs, tvvm; &c. Daarom noeme ik die liever [we] gelijk de Hoogduytschen / en stelle hem mede onder de Consonanten / also 't ook Consonanten zijn / want zp geen geluyd van haar zelfs en hebben / als hier te zien is.

Oetwyl in de Nederduytsche en geschrebene Duyk letteren niet meer als een (t) in de Capitalen; gebonden werd zijnde deze [T] in de Nederduytsche / en deze (T) in de geschreben Capitalen; daarom moet men ebenwel agt geben om dezelve als een (lange i) of (je) te Boekstaben / als hp voozren Docaal staat / en als een (t) wameer hp voozren Consonant gebonden of gesteld word / als blyht

Jagt / jent / jigt / jolt / julps / Jukt,

Bagt / begt / bigt / bol / bulps.

Wat / wet / wit / wol / wulps.

Liquiten / of Half-luiders.

Uit de voorn. Consonanten worden upt genomen vijf Letteren / die men Liquiten / of half-luidende Letteren noemt / ende dat / om dat zp wat zoeter als de andere Consonanten ofte Medeluiders apt gesproken worden / ende zijn deze :

L m n r s.

De Diphthongen die van twee / en de Triphthongen die van drie Vocalen of Zelfs-klinkers gemaakt worden zijn dese : aa / ee / ii / oo / uu / ai / ie / oi / eu / au / oe / ou / ep / op / up / aai / aap / eeu / oei / oep / leu / en zullen nader in de Derde en Vierde Cap / met verscheiden Exempelen worden aangewezen.

T W E.

T W E D E T R A P.

Van de Syllaben.

Wat aangaat de tweede Trap / zo moet men ook leeren / (konnende alle de Letteren van het A, B, C. heel wel) hoe en op wat manier men een / twee / drie / of meer Letteren by een voegende / een Syllabe kan maken / om daar wa een geheel woord te kunnen upfpreken. Hierom tot oefeningen heb ik een deel der voornaamste Syllaben alhier gesteld; want met deze / meest alle Woorden moeten gespeld worden.

Ab eb lb ob ub
 Ac ec ic oc uc
 Ad ed id od ud
 Af ef lf of uf
 Ag eg ig og ug
 Ach ech ich och uch
 Ah eh ih oh uh
 Al el il ol ul
 Am em im om um
 An en in on un
 And end ind ond und
 Ap ep ip op up
 Ac ec ic oc uc
 Ag eg ig og ug
 At et it of ut
 Ax ex ix ox ux
 Ba be bi bo bu
 Bla ble bli blo blu
 Bza bze bzi bzo bzu
 Ca ce ci co cu
 Cla cle cli clo clu

Cra cre cri cro cru
 Da de di do du
 Dza dze dzi dzo dzu
 Dwa dwe dwi dwodw
 Fa fe fi fo fu
 Fla fle pli plo plu
 Fra fre fri fro fru
 Ga ge gi go gu
 Gla gle gli glo glu
 Gza gze gzi gzo gzu
 Ha he hi ho hu
 Ja je ji jo ju
 Ka ke ki ko ku
 La le li lo lu
 Ma me mi mo mu
 Na ne ni no nu
 Pa pe pi po pu
 Pla ple pli plo plu
 Pza pze pzi pzo pzu
 Qua que qui quo quu
 Ra re ri ro ru

Da se si si su
Scha sche licht scho schu
Schra schre schri schzo
schzu

Sla se si flo flu
Sma sme smi smo smu
Spa spe spi spo spu
Sa te ti to tu

Da be bi bo bu
Dla ble bli blo blu
Dra bre bri bro bru
Da we wi wo wu
Dra weze wzi wza wzu
Ka re ri ro ru
Sa ze zi zo zu
Zwa zwa zwi zwo zwu.

Om nu aan te wijzen wat een Syllabe is / vnde
hoe alle woorden met de voorgaande Syllaben
moeten beginnen ofte eindigen; zo heb ik hier
het Gebed onzes Heeren met Syllaben afgedreeld /
op dat gy diez te beter de Syllaben zoud leeren ken-
nen / en naderhand met volle woorden lezen / ende
die met dezelve wel te zamen brengen.

Het Da-der On-ze.

On-ze / Da-der / die / in / de / He-me-len / [zijt /]
A-wen / Naam / wo-er / ge-hep-licht. Als /
Kro-ning-rij-ke / ho-me. A-wen / Wil-le / ge-
schre-ve / ge-lijk / in / den / He-mel / [al-zo /]
ook / op / der / War-den. Ons / da-ge-lyks /
Bloed / geest / ons / he-den. En-de / ver-geeft /
ons / on-ze / Schui-den / ge-lijk / ook / top / ver-
ge-ven / on-ze / Schul-de-na-ten. En-de / en-
leid / ons / niet / in / ver-zoe-ke-n-gen / waar /
ver-lost / ons / van / den / Zo-zen. Want / Als /
is / het / Kro-ning-rij-ke / en-de / kragt / en-
de / de / Meer-lyk-heit / in / der / kragt-heit /
Wien.

D E R D E T R A P.

Van 't Verschil der Woorden / die met
een enkelde / ofte met een dubbelde

Vocaal geschreeven worden

Met mijnen derden Cap zal ik u aanwijzen het
verschil in de klank en de sendinge van een
Vocaal / ofte twee / in een kleyn getal van Woor-
den hier by een geboegt / om des te beter 't ver-
volg te konnen bezijpen / ende te netter de nabol-
gende Woorden ofte Naamen, vervolgens haer
Spillaben te mogen lezen / in maniere als volgt:

a Enkel.	aa Dubbel.	i Enk. l.	ii Dubbel.
ai	aii	ii	iiii
bal	baal	bit	biit
bal	baal	da	diit
bal	baal	hil	hiit
cal	caal	lit	liit
bal	baal	win	wiit
bal	baal	zin	ziit
zal	zaal	o Enkel.	oo Dubbel.
e Enkel.	ee Dubbel.	oot	ooit
weh	weeh	oot	ooit
wet	wheet	oot	ooit
het	heet	oot	ooit
let	leet	oot	ooit
med	meed	oot	ooit
wet	wheet	oot	ooit
gen	geen	u Enkel.	uu Dubbel.
en	een	uur	uur
hen	heen	ur	uur
wel	wael		

Dus ziet op waer een groot verschil is dat 'er is /
in de Spelling als in de zin van de woorden dat met
een enkelde of dubbelde Vocale geschreeven worden. In
men wel op diend te letten. Dalg

Volgt nu 't verschil dat 'er is / 30 in de zin als
 Spelling / tusschen de woorden die met een enkel-
 de Vocaal of een Diphthonge werd geschreven / als
 blijkt in de Volgende woorden:

a	ai	o	oi
Bat	Bait	Blof	Blois
Dat	Dait	Rof	Rois
		Rof	Rais
e	eu	Strot	Stroit
Del	Beul	Dof	Dois
Den	Deun		
Del	Deul	u	up
i	ie	Bup	Bupp
Bil	Biel	Buc	Bupp
Bik	Biek	Buc	Bupt
Dig	Dieg	Buc	Bupp
Fis	Fies	Lut	Lupt
Bis	Biek	Lup	Lupp
Bik	Biek	Bup	Bupp
Cin	Cien	Buc	Bupt
Dig	Dieg	Buc	Bupt
mil	Miel	Dup	Dupp
Zil	Ziel	Stut	Stupt
Zit	Ziet	Ht	Hpt.

Da zult ge verder zien 't verschil tusschen de
 woorden die men schryft met een enkele of dub-
 belde Consonant.

b. Enkel.	bb. Dubbel.	g. Enkel.	gg. Dubbel.
Adcr	Adder	Dagen	Daggen
Brodcr	Brodde	Dogen	Doggen
Daden	Dadden	Degen	Deggen
Heden	Hedden	Zegen	Zeggen

-l. Enkel.

I. Enkel.	II. Dubbel.	III. Enkel.	IV. Dubbel.
Basen	Bassen	Bremen	Bremmen
Belen	Bellen	Bomen	Bommen
Bwelen	Bwellen	Bzamen	Bzammen
Bolen	Bollen	Bzamen	Bzammen
Bolen	Bollen		
Balen	Ballen	n. Enkel.	III. Dubbel.
Bpelen	Bpellen	Banen	Bannen
Bstren	Bstellen	Banen	Bannen
Bchelen	Bchellen	Banen	Bannen
Bcholen	Bchollen	Bonen	Bonnen
Belen	Bellen	Bonen	Bonnen
Belen	Bellen	Bonen	Bonnen
Bwelen	Bwellen	Bonen	Bonnen

VIERDE TRAP.

Van de Diphthongen en Crisphtongen
met haar eijenschap.

Diphthongen is een samenvoeginge van twee Vocalen / dewelke nochtans maar een Spillabe maakt : in gelijker voegen zijn de Crisphtongen van drie Vocalen te zamen gevoegt ; die men alle wel behoorden te leeren kennen / om elke Vocaal te kunnen onderschepden en wel te leeren uyt spreken ; also 't een groate verandering in de zin maakt. En zijn dezen :

	aa			au
Hard	Daad	Daas	Blau	Klau
Daard	Dyaat	Daaß	Dau	Tau
Daars	Gaat	Haal	Flau	Dau
Daat	Haat	haat	Sau	Dau
Daad	Haalt	hwaad	Hau	Snau

eu	ie	oe	ou	uy
Deugt	Bied	Doet	Dout	Bept
Deugt	Blied	Doet	Dout	Fept
Fleur	Dief	Broek	Sout	hept
Geur	Dien	Broer	Hout	Mept
Huur	Griet	Doer	Lout	Viept
Heusch	Hier	Doet	Mout	Plept
Jeugd	Klier	Fieers	Rout	up
Keur	Kies	Gloet	Schout	Brupt
Keus	Lier	Groen	Tout	Dapt
Peul	Mer	Goed	Vout	Eapt
Reuk	Pier	Hoed	op	Brupt
Reus	Rier	Doen	Opt	Krupt
Scheur	Stier	Kloek	Dopt	Grupt
Steur	Wier	Kloet	Kopt	Krupt

Hier volgen nu enige Afschryvingen of samenhoeging van
byz. Woorden.

aaï of	aaï	oeï of	oeï
Baap	Baajen	Woep	Woefen
Braap	Braajen	Wloep	Wloefen
Kraap	Kraajen	Groep	Graefen
Laap	Laajen	Moep	Moefen
Waap	Waajen	Koep	Koefen
eeu		ieu	
Geuts	Geuten	Meuts	Mieuten
Keuts	Keuten	Mieuts	Mieuten
Meuts	Meuten	Mieuts	Mieuten
Sneuts	Sneuten	Spieuts	Spieuten
Spieuts	Spieuten		

Daar zou nog veel te zeggen vallen van de (i) (p) en (ll) of (ß)
also bezigt op zjn plaats of herte van groete nuttigheit zjn / dat al-
toeg de klank van de letter te de spelling te overkeren / want waer-
sch. de (i) ten (i) is / en blif / en niet te zjn komt in ende
Wolven of Schapen / Redem letter te (p) te verkeren tot / ende de
(i) met de lange i) of (ie) waer te de vorsepene de syllabe een
Diaal naar op hoer. Gode de dubbele (j) sel si in 't midden van
een Woord of dat taal schepet in der spelling teog kom.

Leerende 't vershil / zo in de

zin als uitspraak / tusschen b en p / d en c /
 ende f en b / insgelijks d' eigenschap van
 de c / ch / ph / th / tie / ende æ en œ.

In 't Wesen ende Schrijven moet men ook wel
 letten op de woorden die met een (b) ofte met
 een (p) geschreven worden / want tusschen een
 (Bak) ende een (Pak) is in de zin ende ook in 't
 Schryven groot onderscheid / als in de woorden
 hier onder / geseld te zien is.

B	P	D	C
Bak	Pak	Dal	Cal
Bat	Pat	Drek	Crek
Beer	Peer	Doorn	Coorn
Best	Pest	Dupn	Cupn
Breek	Preek		
Bijl	Pijl	F	D
Bier	Pier	Fel	Del
Boort	Poort	Fol	Dol

't Vershil van de uitspraak tusschen de (f) ende de (b) is seld
 groot / gelijk de anderstaande woorden aantuyzen / zede woerd in Dierf
 was door kinde gewoonts zeer mislycht in de spelling ; want zeg-
 gende (Fader / Vrouw) in plaats van (Bader / Brouw) Daarom heb-
 ik noch gebonden hier onder sentge woorden wort te stellen / die met
 den (b) ende niet met een (f) moeten geschreven worden / zeds. doen
 ook hier na geseld.

Leest en
 sprekht dan
 deze woord-
 den zoetjes
 wt na de
 (b) als:

B
 Bader
 Dan
 Dagen
 Deel
 Dis
 Daegen
 Dal

Maar leestze
 niet scherp als
 een (F) gelijc

F
 Fader
 Fan
 Fagen
 Feel
 Fis
 Faegen
 Fol

Op moet weten / dat 'er zomtijlen wel eenige
 woorden met andere Letteren woorden geschryben /
 als dat bezelbige woorden uit gesproken / als: de
 z / ch / ph / th / tie / en æ ende œ.

In de Syllaben daar de (c) vooz

een (e) ofte (i) komt te staan / speld of spreekt
 men de C / gelijk een S / als:

Cicero	} Leest aldus	Sifero
Ceremonie		Seremonie
Celinder		Selinder

De (c) vooz a / o / u / l / en r /

spreekt men uit als een (k) : Ook kan men zo-
 danige woorden wel met een (k) schryben /
 mits het Nederduitsche woorden zijn.

Cato	} k	Kato	Cupper	} k	Kupper
Labas		Kabas	Cudelsteert		Kudelsteert
Catoen		Katoen	Cupido		Kupido
Coztenaar		Koztenaar	Clas		Klaas
Cwink		Konink	Clartje		Klaartje
Coz		Koz	Crab		Krab
Coert		Koert	Creeft		Kreeft
Coster		Koster	Cruph		Kruph

(Ch) of Grieksche (Chi) moet

men uit spreken als een (g) en niet als een (k)
 gelijk by vele grovelijk woord gedwaald /
 als blijkt :

Chyffus	} Want zou anders zijn	Kyffus
Chyffoffel		Kyffoffel
Wichiel		Wichiel
Welchizedek		Welkizedek

(Ph)

(Ph) of Griekische (Phi) moet men lezen
ende uitspreken als een (F.)

Phantasie	} <small>leest</small>	Fantasia	Philemon	} <small>leest</small>	Filemon
Pharao		Parao	Philips		Filips
Pharizeen		Farizeen	Philosooph		Filosoof
Phoenix		Fenix	Prophete		Prophet

(Th) of Griekische (Theta) leest als een (t.)

Theodorus	} <small>leest</small> zegt	Teodorus
Theologie		Teologie
Theologant		Teologant
Theophilactus		Teophilactus
Theophrastus		Teophrastus
Thien		Tien
Thisiphon		Tisiphon
Thimotheus	Timotheus	

(tie) komt van 't Latijn / leest als (cie.)

Correctie	} <small>leest</small>	Correccie	Perfectie	} <small>leest</small>	Perfectie
Excusatie		Excusacie	Predicatie		Predicacie
Gratie		Gracie	Reverentie		Reverencie
Penitentie		Peniteneie	Subjectie		Subjectie

(Æ of æ en OE of œ) leest men
als een (e.)

Ægypten	} <small>leest</small>	Ægypten
Præsenteerd		Præsenteerd
OEconomie		Economie
Pœna		Pena

Z E S D E T R A P

Inho'fende , verſcheyde Woorden
van een / twee / drie en vier Syllaben :
volgens het A / B / C. heel nodig
om allerhande Woorden te Spellen.

Woorden van een Syllaben.

A	Bupl	Deen	Gaat	I	Lust
Acht	Bu	Dat	Gam	Jagt	Lep
Agte	C	E	Gek	Jah	M
Ap	Citg	Eed	Geel	Jaar	Maan
Agte	Coip	El	Geest	Jigt	Magt
Arm	Col	Elk	Git	Inkt	Mag
Aſch	Coen	Eeng:	Gom	Jonk	Meel
B	Cham	Cerg	Gort	K	Melk
Balk	Chooz	Ep	Goot	Kat	Merck
Bad	Ciau	F	Godt	Kan	Mit
Baſt	D	Fat	Grom	Kaſt	Miſt
Blad	Dag	Feer	Gron	Kalk	Meat
Blaau	Dank	Fel	H	Keel	M
Bzand	Dang	Fet	Hak	Keelk	Dam
Bed	Darm	Flig	Hals	Keerf	Dat
Bef	Drank	Form	Ham	Kiſt	Dap
Berg	Dog	Fluks	Harp	Kleed	Dek
Bzig	Del	Fruyt	Hek	Koſt	Deef
Brief	Dienſt	Fr	Heer	Krop	Deſt
Bzil	Dieſt	G	Hoyt	L	Dijd
Bol	Die	Gaan	Hebt	Tak	Dok
Bofch	Doof	Ga	Hef	Tand	Dop
Bloot	Dood	Ga	Hof	Tap	Dur
Big	Dorp	Gank	Hop	Ligt	O
Bou n	Droef	Gat	Hout	Liſt	Ech
Boſt	Droom	Gaan	Hond	Lugt	Of
			Hupp	Lont	Om

Sok
Op
Of
Out
P
Paft
Paar
Paar
Pand
Paug
Pzjs
Pool
Pomp
Pond
Post
Put
Q
Quak
Queen
Quint
Quo

A
Har
Hand
Rijn
Hand
Koh
Hand

N
 Print
 151
 AMSTEL

Schiet
Schiep
Syjs
Spil
Spic
Schoon
Schoen
Son
Sout
Stok
Stoet
Staal
Stupt
Styik
Stom
Stem
T
Tak
Tand
Tap
Traag

Wolf
Worm
Wond
W
W
W
Zak
Zaak
Zaal
Zalm
Zang
Zand
Zeep
Zeelt
Zee
Ziel
Zp
Zij
Zoom
Zoon

Woo den van twee Syllaben /
 verholgens het **A / B / C.**

A
Abel
Akter
Wandoen
Wanzigt
Wf god
Wmbagt
Wmbeeld
Wmptman
Wnker
Wrbeyd

B
Baden
Wasten
Walfsem
Warbier
Waren
Wallen
Wekken
Wedge
Wergen
Wellen

Verken
Weeften
Wezem
Weyse
Weden
Wenden
Widden
Wiegten
Wieden
Winnen
Wippen

Wlyzem
Wode
Woge
Woomen
Wotte
Wtmenen
Wpeder
Wpouter
Wpflen
Wpffchen
Wploff

C
Cijp
Capoen
Caneel
Cepier
Ceder
Citzen
Coenzaad
Convent
Comet
Custug
Chaldeen
Chephag
D
Danster
Daper
Dager
Dwalen
Dekker
Delven
Denken
Derben
Dyigen
Dernaar
Diepte
Dierbaar
Dingen
Distel
Dyben
Dinken
Dogter
Dolen
Donker
Donder
Doopen

Doopze
Doodnik
Droefhepd
Droomen
Dronkaard
Droffel
Drupe
Druvel
Dunkten
Drukker
Drupe
E
Edel
Echel
Emmer
Eere
Ellen
Erben
Eeten
Eben
Eenwen
Epe
Ezel
F
Fatzoen
Fielten
Flutwyn
Flutweel
Fornuys
Fresten
G
Galge
Gaper
Glazen
Gaaren

Grazen
Graver
Gebed
Gebragd
Geenzing
Geheel
Gelaat
Gelukt
Genagd
Gezond
Gepte
Gierig
Gieten
Goethepd
Gordel
Gijpon

H
Hakken
Haafsig
Haane
Halen
Hamer
Hangen
Hamel
Haaze
Happel
Helfen
Henden
Hemel
Hammen
Hepde
Hinde
Hueden
Houben

Honderd
Honger
Hooghepd
Hooglik
Hooren
Hoyman
I
Jaarlykig
Jagen
Jager
Janken
Jokken
Jode
Jonker
Juffrouwe

K
Kachel
Kakker
Kattwijke
Karren
Karel
Kapel
Katrijn
Keerffe
Kelder
Keele
Keuken
Ketel
Kepzer
Kekker
Kiezen
Kisten
Kitten

Roefjen
Kortze
Kohje
Koper
Kuffen
Klieren
Knappen
Knauwen
Knippen
Kpanken
Kwade
Kwelling
K
Kaghen
Kanden
Kaken
Kebend
Kekker
Keener
Kelijt
Keenen
Kente
Kepel
Keerffen
Keven
Keber
Kighaam
Kigten
Kiegen
Kijmen
Kijnwaat
Kiooshept
Kofijh
Koumaand
Koben

Kuttel
Kupperd
Kupaard
K
Maandag
Maajer
Mager
Mannen
Mantel
Meefter
Menig
Merken
Mexter
Mijnen
Milde
Minne
Miedoan
Miffen
Miflag
Miffchjen
Molen
Monnik
Moffert
Munte
Munter
M
Magel
Maken
Mebel
Meerftig
Megen
Mergens
Memen
Meuze
Mietig

Migtje
Miezen
Mepbig
Mepgen
Moemen
Moden
Monne
Mooten
Moerden
M
Once
Onkupsch
Oulangs
Ontdoen
Ooge
Oote
Oudhept
Open
Ovens
O
Pagtes
Paden
Paaffchen
Papier
Panne
Plagen
Planten
Platteel
Praton
Pena
Penne
Penffen
Penning
Peper
Pilaar

Pepnzen
Pijne
Pijpen
Plegten
Poozte
Pooztier
Pronken
Proeben
Plukken
Pzuplen
Pzupfen
P
Quakken
Quakken
Quartel
Quartdeel
Quartier
Quartin
Quadraat
Q
Radet
Ramen
Rapen
Regten
Reden
Regel
Reuzel
Rijger
Rippe
Rijhdorn
Rijder
Rijffel
Roepet
Roeten
Rogge

Hogge
Hoof
Hoofter
Hofen
Hupge
Huppen
S
Saffzaan
Salaad
Salet
Schamen
Schaven
Slagter
Slapen
Schyge
Schamper
Schelle
Schenker
Scheeren
Schepen
Schepzel
Serbaag
Slechte
Sleutel
Sleeper
Speelman
Spelde
Sterkheid
Stemme
Sterre
Sterven
Sterke
Steden
Silber
Simon

Simpel
Schipper
Snipper
Schyphen
Snijder
Spiegel
Spille
Solder
Somme
Schokker
Schraaker
Schoutwe
Sondag
Soutbat
Schzoeben
Schulden
Snupter
Suyphen
Suster
C
Cabberd
Caarte
Casel
Calent
Caarken
Caalen
Canden
Cangen
Cappen
Cwaalben
Cermijn
Cergen
Cerve
Czeker
Cichel

Twintig
Connen
Cozen
Coffen
Cooster
Cupgen
Cupfcher
Cuplen
D
Dallen
Dangen
Daster
Dasten
Begten
Dinkel
Denfier
Derwer
Desten
Dierhant
Dijftien
Dijftig
Difchen
Difcher
Dliegen
Doegen
Dolgen
Doldoen
Doozdeel
Dupfern
D
Daarom
Daaher
Daaken
Daaker
Dambupp

Water
Weeren
Wepde
Wetten
Werbcl
Wiege
Woensdag
Woeker
Wolke
Wonder
H
Wland
Wland
Wjer
Wber
Wder
Wling
Wiken
Wiker
Z
Zaplant
Zapen
Zaaken
Zaalen
Zanger
Zeden
Zeeland
Zemel
Zepde
Zeben
Zierzee
Zonder
Zonde
Zyle
Zorgen

Dolgt

Dolgt een ander **A / B / C** van
 Woorden met drie **yllaben**.

A

Abberdaan
 Abdisse
 Akerman
 Admiraal
 Aankleuen
 Aalmisse
 Aannemen
 Aanroepen
 Af-draagen
 Af-houtuen
 Af-laten
 Af-nemen
 Ageeren
 Allenxiens
 Ambpen
 Ander sing
 Antwoorden
 Arbeyden
 Armelijck
 Armade
 Avereget

B

Babbelen
 Bakeren
 Baniere
 Bzambesie
 Brand pzet
 Behlagen
 Behladden
 Bedenken
 Bedzegen

B

Bedwingen
 Begzaben
 Begeerte
 Begeerlijk
 Begeben
 Begieten
 Behouben
 Behouden
 Beleggen
 Beloben
 Belijden
 Bepeynzen
 Berispen
 Beroemen
 Bespieden
 Betamen
 Bitterlijck
 Blijdelijck
 Boom Olp
 Botermelck
 Bzoutwerp
 Bzupdegom
 Bullebak
 Bpenhoof

C

Camerick
 Capiteyn
 Carmeliet
 Castelijck
 Capellaen
 Claudius
 Coeberden

D

Dagelijck
 Decernis
 Dondaren
 Deurwaarder
 Doozsteken

E

Ebelman
 Eerbaarheyt
 Eenigheyt
 Eperen
 Erwete
 Ergeten
 Espndvogel

F

Fonteyne
 Frontieren
 Firmament

G

Gabinne
 Gestadig
 Gebergte
 Gedenken
 Geheugen
 Gelijden
 Gemeynlijk
 Gemeynschap
 Genezen
 Geneuglijk
 Geneugte

Gersten-meel
Gezelschap
Gebieden
Gelieven
Gierighepd
Gordijnen
Gzaofeliks
Groot vader
Grootmoeder
Gebuure
Gebuurtē
Gelukkig

H
Haastelk
Haneham
Hagelen
Handgiste
Haazewind
Helbaardier
Herbergen
Herbergier
Hardighepd
Hertelk
Herffenen
Heuffelk
Hepmelk
Hinderen
Hoenderen
Hobaardig

I
Indiaan
Ingewand
Inhoutwen
Inkomen
Inlaten

Juzwelgen
Juwelier
K
Kakelen
Kzakelen
Kakhielen
Kameelen
Kaargmaaker
Kermissē
Kennisse
Kinderen

L
Lammerkens
Lanteerne
Labeeren
Lekkerhepd
Legpenning
Lendenen
Leeuwaarden
Ligteljk
Lupstere

M
Magerhepd
Mahelaar
Markigzabe
Meesteren
Mestmaaker
Mindering
Minneljk
Molenaar
Morzdenaarg
Metzelaar
Middemal
Moffelman
Moffelen

N
Nagtegaal
Nagelen
Negentig
Negentien
Neerstelk
Nestelen
Nesteling
Nieuwmaare
Nieuwighepd
Nepdighepd

O
Onkupphepd
Oeffenen
Ongezond
Ohernoot
Ontbieden
Ontbpten
Ontgingen
Onthleden
Ontdekken
Ontereen
Ontfangen
Onthalzen
Ontleenen
Ontloopen
Orzdeelen
Ozelen
Ozkuffen
Ozlogen
Ozzaaken
Openbaar
Ooergaan
Oudebaar
Opebaar

P
Pennemes
Parchement
Predikant

Q
Qualzalber
Qualitept
Questieus
Quantitept

R
Raadhkamer
Regeeren
Regenbak
Rijsmantel
Reynighepd
Rphelick
Rommelen
Rondelick
Rupdighepd

S
Swabelstok
Swaardbegeet
Schimmelen
Schoenmaker
Slootmaaker

**Volgen eenige Woorden op de booz-
gaande manieren / maakende hier Sphaben.**

V
Vatbesien
Vdmitteren
Vffirmieren
Vmmelaken
Vmsfelredam
Vntipater

T
Tachentig
Teekenen
Tichelen
Timmeren
Timmerman
Toupslager
Tzoetelen
Tupmelen

V
Verbergen
Verblipden
Verbzanden
Verklaaren
Verkzagen
Verkzighen
Verderben
Verdieneen
Verdoemen
Verdzieten
Verdzinken
Verdzukken
Vergeben
Verweyden
Vergulden

V
Vebestigen
Veballighepd
Vetamelijk
Vebozderen
Vetoberen
Vebzedigen

Vermanen
Verroeren
Verstijten
Verschikken
Versnaden
Versteeken
Verteeren
Vertzoosten
Verwerp
Vierendeele
Voerden
Vzomelick

W
Waarnemen
Wankelbaar
Wandelen
Wapenen
Weduwe
Wederstaan
Weygeren
Waardinne
Windmeulen
Wisselen
Woestijne
Wonderlick

Wonetmaaker
Wcingelen

C
Capucine
Cappelane
Carmelite
Canonike

B 3

D Dooza

D

Doortzappigz.
 Dzevuldighepd
 Datzinnighepd
 Dwarshoerpe

E

Eergisteren
 Elenoighepd
 Ehebogen
 Erenffte
 Ergetnisse
 Epindogelen

F

Fatzoeneeren
 Fintzerworden
 Fontijn-ader

G

Geneugellik
 Gestadighepd
 Getzoutwelik
 Goedertieren
 Godzalighepd
 Gulzigheden

H

Hertnekkighepd
 Heerelikhhepd
 Hephmelikhhepd
 Hindertogten
 Hinderlagen
 Hoereren

I

Iagtgobinne
 Indringende
 Inhalinge
 Innerlijken

K

Kepzerinne
 Kzaakeelagtig

L

Langmoedigz.
 Ligtveerdigz.
 Lofhoofdigz.

M

Manierlijkhepd
 Middelmatic
 Minnelikhhepd
 Murmureeren

N

Nalatichepd
 Noodwendigz.
 Nozmandpen

O

Omftandighepd
 Onkupfchelik
 Onderbanen
 Onderhouden
 Onderzoeken
 Onderwezen
 Ontnagelen
 Ontneftelen
 Oozpzonkelik
 Ootmoedigz.
 Oberlijden
 Oberdenken
 Obergeven

P

Pannchoeken
 Pafpbakker
 Pafpmaaker
 Practiferen

Prosperereen
 Picardpen

Q

Quakelzugge
 Quinkieleeren

R

Rampspoedigz.
 Razerpen
 Regtveerdelikh
 Roehelooghepd
 Rommelzootje
 Rommelingen

S

Sagtmoedige
 Samaritaan
 Sozgvuldige
 Sacramenten
 Standbaflige

T

Tapptzerpe
 Timmeragie
 Tjoetelinge
 Toebehooren

V

Veragtinge
 Verhandigen
 Verwonderen
 Vzindelijken
 Vjozspoedelik

W

Wapen-maaker
 Water-molen
 Welfpzekende
 Wifpeltuurig
 Walfenbuttel

Z E V E N D E T R A P.

Inhoudende de Naamen der
Dyese Steden en Dorpen / als mede die van
de Stad Groningen en Omme-landen;
mitsgaders die van het Oude en Nieu-
we Testament / en eenige Geslachts-
registers upt dezelve / &c.

Beschryving van Vriesland.

Vriesland legt als in een Apt-hoek van het
baste Land / heeft aan 't Oosten het
Landschap Groningen en Omme-lande;
aan 't Noorden de Wadden / of d' Eplanden
Ameland en Schiermonikoog; aan 't Westen de
Zupder-Zee / en loopt hoor een groot gedeelte tot
aan 't Zupden geheel om / en van daar paald het
aan het Landschap Ober-Ïffel en Drenthe; Zijnde
verdeeld in vier Leden / als: Oostergo, Wester-
go, Zeven wolden, ende de Steden, als volgt:

O O S T E R G O.

Heeft 11 Grietenyen. Als eerstelijk Leeuwaar-
dera-deel, en is tegenwoordig Grietman de
Ed. Heere Hubbo van Burmania,
heeft 14 Dorpen.

Dirzum / waar onder is Wjhtgaard / Swich-
tum / Goutum / Nupsum / Hempens / Teerns /
Stiens / Finkum / Ruum / Buitsum / Cornjum /
Jelsum / Lekhum / Medum.

2. Ferwerdera-deel, is Grietman de Heer Ho-
ratus Hiddema van Knÿf, heeft 11 Dorpen.

Ferwerd / Bepntum / Hallum / Marum / An-
heek / Wanswerd / Wipe / Jannum / Neptsum /
Jeslum / Lichtaard.

3. West-dongera-deel, is Grietman de Ed. Heer Hesse Douwe Ernst van Aylva, heeft 14 Dorpen.
Holwert / Cennaerd / Wietum / Aes / Hantum-
hupsum / Pantum / Blaura / Betterzward / Bome-
methupfen / Boznwerd / Baerd / Foudgum /
Brandgum / Waereng.

4. Oost dongera deel, is Grietman de Heer Hans Hendrik van Haersma, heeft 13 Dorpen, en twee Bagijne Kloosters.

Engjum / Enhwierum / Ce / Jongwier / Gyl-
zum / Aelsum / Wetseng / Apewier / Apekerk /
Paesseng / Lioesseng / Mozra / Met-flawier / de
Kloosters Zions / Weerd.

5. Collummer-land, en Nieuw Cruisland, is Griet-
man de Heer Willem Hendrik van Hiemstra,
heeft 6 Dorpen, en 1 Klooster.

Collumerzwaag / Wester-geest / Oldwolde / Col-
lum / Luthewolde of Augsbuyc / Burum / en
Deen-klooster.

6. Agtkerspelen, is Grietman de Heer Aulus van
Haërsma, heeft 8 Dorpen, en 2 Kloosters.

Supderhupse / Augustinusga / Opepnde / Proge-
ham / de Kooten / op 't Wpsel / Buptenpost / Ruther-
post / de Kloosters Berhes / Brouwers.

7. Dantuma-deel, is Grietman de Ed. Heer Mi-
chaël Onuphris, Baron thoe Schwartzenberg
en Hohenlandsberg, heeft 13 Dorpen.

Dzifum / Wolterzwalde / Dantumawolde / Mure-
merwolde / Whkerwolde / Ringmagceft / Sibzanda-
hupfen / Jannum / Birdauwerd / Oldkerk / Rood-
kerk / Deentwolde / Zwaag-Wester-ehd

8. Tietzerksteradeel, is Grietman de Heer Hector
Willem van Glinstra, heeft 14 Dorpen.

Wpns / Oldkerk / Senkerk / Giekerk / Upper-
kerk / Tietjerk / Supdwalde / Hardegarijn / Bergum /
Gefrum / Oftermeer / Sumect / Garijn / Gern-
wolde.

9. Smallingerland, is Grietman de Heer Livius van Haërzma, heeft 7 Dorpen.

Oldega / Opega / Opeitde / Hoorder-dagten / Zupder-dagten / Koztehemme / Bozn-bergum.

10. Idaërdera-deel, is Grietman de Heer Hans Willem van Camstra, heeft 8 Dorpen.

Idaerd / Aegum / Koozda-hupsum / Fzies / Gzouto / Marrega / Marfliens / Martena.

11. Rapwerderhem, is Grietman de Ed. Heer Tjalling Edo Johan Heringa van Eysinga, heeft 6 Dorpen.

Hautwert / Hynstum / Deersum / Poppingawier / Terfool / Sibzandabuyren / en 't Klooster Engwid / behoortende onder Poppingawier.

WESTERGO.

Heeft 9 Grietenyen. En eerstelyk Menalduma-deel, is Grietman de Ed. Heer Georg Ulbo van Burmania, heeft 12 Dorpen.

Menaldum / Berlekum / Wier / Beetgum / Marpsum / Englum / Depnum / Darum / Bledsum / Dzonstja / Schingen / Slappeterp.

2. Franekera-deel, is Grietman de Ed. Heer Jarig Georg van Burmania, heeft 11 Dorpen.

Azum / Hitzum / Achlum / Midlum / Herbajum / Donjum / Buur / Ried / Peins / Sweins / Schalsum.

3. Baërdera-deel, is Grietman de Ed. Heer Arend van Haërsholte, heeft 7 Dorpen, en 1 Klooster.

Minnertsga / Fiedgum / Azummarum / Oosterhierum / Serhierum / Pieterghierum / Opnaldum / 't Klooster Tidlum.

4. Ba-

4. Baerdera deel, is Grietman de Ed. Heer Hans Willem van Aylva, heeft 16 Dorpen.

Jortwerd / Wepdum / Mantgum / Schillaart / Oosterwierum / Bosum / Wientwert / Birtzwert / Oosterlittens / Winsum / Baard / Hupns / Epons / Hplaard / Hiellum / Beerz.

5. Hennaerdera-deel, is Grietman de Heer Idzard van Sminia, heeft 12 Dorpen.

Hennaerd / Hgens / Tutthwierum / Ooster-end / Hndaerd / Wammels / Waerens / Cubard / Wielsrijp / Wapum / Spannum / Edens.

6. Wonsera-deel, is Grietman de Ed. Heer Tjaerd van Aylva, heeft 27 Dorpen en 2 Kloosters.

Arum / Allingawier / Burgwerd / Hoztwerd / Dedgum / Ermozra / Engwierum / Derwoude / Geynterp / Goest / Herwerd / Dichtem / Hieslum / Idsegahupsen / Hingwerd / Tollum / Congerhon / Markum / Pingjum / Parrega / Plaam / Schettens / Schraerd / Suprig / Cjerkwert / Witmaersum / Wons / Oude-klooster / Oege-klooster.

7. Wimbritsera-deel, is Grietman de Ed. Heer Sjuk Gerrold Jukkema van Burmania, Geboore Reugers, heeft 28 Dorpen.

Oppenhupsen / Hptwellingerga / Jortrijp / Houtmerts / Smallebrugge / Woids-end / Epeholgga / Indijh / Heeg / Gasmect / Hpehups / Sandstede / Oldega / Idzega / Oosthem / Abbega / Westhem / Wolsum / Huland / Folsgara / Tjakehousen / Hghzechem / Cirus / Schernegoutum / Boninga / Loinga / Gaur / Offingswier.

8. Hemelumer Oudevaart en Noordwolke, is Grietman de Heer Johan Willem van der Haar, heeft 9 Dorpen.

Hemelum / Condum / Warns / Scharl / Molque

querum / Olbega / Rpega / Clahupsen / Golder-
wolde.

9. Het Bild, is Grietman de Edele Heer Willem
van Haaren, heeft 3 Parochien.

St. Jacobus Parochie / St. Anno Parochie /
Lieve Vrouwe Parochie / mede de Oude en Nieu-
we Zpien / en de Epe.

Z E V E N - W O L D E N .

Heeft 10 Grietenyen. En eerstelijk Uttingera-deel,
is Grietman de Heer Frederik van Simina,
heeft 6 Dorpen.

Oldehoorn / Des / Arkum / Terhoorne / Ter-
kaple / Akmarthp.

2. Angewirden, is Grietman de Heer Martinus
van Bouritus, heeft 4 Dorpen.

Berfloot / Sjallebert / Tuinjebert / Ter-Bant /
en een gedeelte van het Velt Heeren-Deen.

3. Doniawarstel, is Grietman de Ed. Heer Johan
Vegelyn van Claarbergen, heeft 14 Dorpen.

Boingarthp / Boek / Ouwsterhaule / Rpega /
Oidjouwter / Dornaga / Tjergaast / St. Nicolaas-
ga / Jodkenhupsen / Ter Bele / Indphen / Lang-
weer / Boornzwaag / Tegemeer.

4. Hascherland, is Grietman de Heer Abasuerus
Vegelyn van Claarbergen. heeft 7 Dorpen.

Westermeer / Smitzwaag / Hasscherdphen / Rpe-
hassche / Oldehassche / Hasscherhoorne / en 't Velt
Joure / met een gedeelte van het Heeren-Deen.

5. Schoterland, is Grietman de Heer Menno
van Scheltinga. heeft 18 Dorpen.

Boonsterzwaag / Jubberga / Schuuringa / Olde-
hoorn / Rpehoorn / Cacluk / Brongerga / Nientobron-
gerga / Weildam / Oldechoot / Rpestchoot / Bat-
tum / St. Johannisga / de Iepne Gaast / Houle /
Hohel

Rohet of Apega / Delfterhupsen / Oldega of Eptdij-
ken / en een gedeelte van het Vlek Heeren-Been.

6. Lemsterland, is Grietman de Heere Regurus
Lyclama à Nycholt, heeft 5 Dorpen.

Remmer / Cesterga / Dollega / Oosterzee / Echten.

7. Gaasterland, is Grietman de Heer Regnerus
Annæus Lyclama van Wykel, heeft 8 Dorpen.

Wpher / Sondel / Apemardum / Oldermadum /
Dirns en Bakkahupsen / Harich / Ruygehupsen /
en het Vlek Balk.

8. Oosterland, is Grietman de Heer Livius Suf-
fridus Lyclama à Nycholt, heeft 13 Dorpen.

Beets / Beetsierzwaag / Oltterterp / Ureterp /
Zpgerstwolde / Dupstwolde / Wijnseterp / Hem-
rik / Lippenhupsen / Wispel / Tangezwaag / Ho-
tezwaag / Lutzwolde.

9. Stellingwerf Oost-eynde, is Grietman de Heer Da-
niel de Blok Lyclama à Nycholt, heeft 10 Dorpen.

Olderberkoop / Apeberkoop / Wackinga / Don-
ker-broek / Haulc / Oosterwalde / Dichte / Ap-
pelsche / Tangedijk / Eliso.

10. Stellingwerf west-eynde, is Grietman de Heer
Onno Zwier van Haren, heeft 20 Dorpen.

Beul / Hoordwolde / Finckega / Steggerden / Pe-
perga / Blesdijk / Apeholtgade / Oldeholtgade /
Wolwega / Sonnega / Oldetpne / Apetpne /
Spangen / Scherpenzeel / Monnichebupren / Ol-
delemmer / Apelemmer / Apeholtwolde / Oldeholt-
wolde / Ter-Isert.

DE XI. S T E D E N.

1. Tentwaarden.
2. Bolswerb.
3. Fraueker.
4. Sneek.

5. Doxhum.
6. Harlingen.
7. Stavoren.
8. Sloten.

9. Doxhum.
10. Hst.
11. Hindeloopen.

Volgen de Naamen van de Dorpen /
van de Stad Groningen en Emmelanden.

't G O R E C H T.

Noordijk / Middelbert / Engelbert / Westera-
Boek / het Hooge-zand / Sapmeer / Croppswalde /
Noordlaren / Haren.

De beyde O L D - A M P T E N.

Wagenborgen / Boegzweer / Cermunde / Woldens-
doorp / Midwolde / Midwolde-Hamrik / Scheem-
da / Scheemter hamrik / Eren / Postwold / Fin-
ferwoud / Beerta / Winschoten / Westerlee / Weden /
Wilbang / Zupdbzoek / Noordbzoek.

H U N S I N G A - Q U A R T I E R,

Ampster-deel.

Urcum / Bliedorp / Diekerk / Dierhupsen / Hoorn-
hupsen / Kloosterbupsen / Liens / Wee / Suurdijk /
Warshupsen / Harsens / Maerflagt / Mensinge-
weer / Waerhupsen / Baslo-Baspueert / Adorp /
Wetsinga.

H A L F - A M P S T E R - D E E L.

Dierhupsen / Sautwert / Bellingeweert / Win-
sum / Obergum / Ganum / Pietersbupsen / Cen-
rum / Wester-Bplaud / Sarumbhupsen / Pandeel /
Hsquerd / Hpthupsen / Husinga / Wenkeweert /
Emallinge.

O O S T E R - A M P S T E R - D E E L.

Zupdwolde / Noordwolde / Bedum / Dijk-
hoorn / Onderwierum / Westerbijtwert / Middel-
slum / Doornwert / Canteg / Stieswerd / Waru-
sum / Eppingehupsen / Gottam / Sandweert / O-
denzyl / Ooster-Bjland / Mieden.

FIVELINGO-QUARTIER

't Wold-deel.

Spijk / Bierum / Bonlinse / Schildwolde / Bloch-
ter / Colham / Scharnier / Parkstede / Pepden-
schap / Garmetwolde / Esinga / Ten Buuc / Wol-
tersum / St. Anna / Oosterwolde.

't Hooge Landster-deel.

Delfzijl / Holtpopda / Hptpopda / Solwert /
Macsum / Stedum / Wester-Emden / Garshup-
sen / 't Zand / Leermeng / Cenum / Widum /
Appinga-dam / Jangweer / Optopda.

't Ooster-deel.

Farnum / Oterdum / Hebeskens / Wepwert /
Meerhupsen / Siddeburen / Ten Post / Carrels-
weer / Losdoop / Toppersum / Zeerijp / Ooster-
wijtwert / Cziwerd / Jukwerd / Heim.

WESTER-QUARTIER.

Oost Lange-Wolder-deel.

Zupd-hoorn / Hoord-hoorn / Faen / Apherke / O-
dekerke / Nije Zyl / Luthe-gast / Grote-Gast.

Vrede-Wolder-deel.

Leege-Mieden / Oostwold / Littelbert / Mid-
wolde / Colbert / Eibert / Huis / Macum / Hoord-
wijk / Sibaldeburen / Ghyss-kerke en Rugeward /
Uppende / Bisbriet.

Middagster-deel.

Hoog-kerk / Leeg-kerk / Dozquert / Bierum /
Oosum / Garmert / Aduwert / Hooge Mieden /
Farnsum / den Ham / Feerwert / Esinga / Oude-
hobe / Apehobe / Saxum / Daesum.

Vol-

Volgen nu verscheyde Mans ende Vrouwen Naamen, Volgens het A, B, C.

A Bacuk / Abbe / Abel / Abimelech / Abraham / Achilles / Adam / Adolph / Adriaan / Agestilaus / Agrippa / Albert / Alexander / Alle / Allert / Ambrosius / Anthonius / Arend / Aristoteles / Artaxerxes / Azazueros / Atahanasius / Aurelius / Abigail / Adriaantje / Agtje / Aaltje / Agniet / Anna / Ansthe / Antje / Aukje.

B Aechus / Balaam / Baldus / Balthazar / Barrent / Bartelt / Baruch / Bauke / Benhard / Binnert / Baertius / Burcherd / Bonaventura / Barbertje / Bauwe / Beatrix / Bell / Berentje / Betje.

C Cero / Claude / Clement / Christiaan / Coensraad / Coznelis / Cipriaan / Crillus / Clespyn / Cicilia / Celptje / Christijntje.

D Daniël / David / Diederik / Diogenes / Dydemus / Dionysius / Douwe / Dominicus / Deborah / Diewert / Dichtje / Dorothea.

E De / Egbert / Emanuël / Engelbert / Esaias / Ernst / Evert / Eusebius / Eplert / Ezechiël / Elisabeth / Emerens / Engeltje / Eva / Evertjen.

F Fabiaan / Ferdinand / Fenco / Felix / Frans / Frederik / Florus / Franciscus / Fremontius / Frecarius / Flaminicus / Frontius / Faustus / Fostius / Francijntje / Flora / Focalpna / Fulpia.

G Gbiël / Gerard / Gerbrand / Geurt / Gerrit / Gillis / Gijbert / Gassen / Godwin / Goubert / Gregorius / Gustavus / Geertje / Geertzijp / Geeghe / Geeltje / Gietke / Gietje.

Hans / Hape / Hendrik / Hector / Helias / Hercules / Herman / Hierom / Hillebrand / Hilarius / Hugo / Hubert / Haaske / Helena / Hester / Heptje / Hillegonda / Hiletje.

Jacob / Jan / Jason / Jasper / Jeltje / Jeremias / Jesus / Job / Joost / Joseph / Jouke / Isaac / Israël / Julianus / Justinus / Jeltze / Josna / Itzke.

Karel / Klaas / Karpentier / Kerst / Koert / Kplianus / Keesje / Kloentje / Katharjntje / Klaartje / Klaaske / Kommertje.

Lias / Lambert / Laurens / Lenaard / Leuwe / Lodewijk / Lucas / Leonora / Lijntje / Lebi
na / Lijssje / Lutzke / Luczeta / Lubzith.

Matthijs / Marcus / Marten / Maximiliaan / Melehor / Melis / Mewis / Michiel / Meijntje / Machtelt / Margrietje / Maria / Mar
tha / Maaske / Meppike.

Nabal / Naboth / Nanne / Nathan / Nero / Nestor / Nicolaas / Nicodemus / Niinus / Neeltje / Niepke / Nantje.

Oble / Okke / Octaviaan / Oetse / Olivier / Olyphert / Oyk / Origenes / Otto / Oynjen.

Paulus / Phillip / Pieter / Pancras / Piccarons / Paulijntje / Petronella / Pietertje.

Quang / Quins / Quintijn / Quintillaan / Quirines / Quadratus.

Raphael / Replof / Repnier / Riemer / Rinste / Ritghe / Robbert / Roeland / Roelof / Rom
bout / Rutger / Rudolph / Rebecca / Reiniera / Ringhe / Roelofse / Romhje.

Samuël / Salomon / Sebastiaan / Simpson / Simon / Silvester / Sjoert / Stephen / Sara / Jouke / Sijtje / Stijntje / Sydske / Susanna.

Ca

T Titus / Tico / Tarquinius / Theodorus /
 Theunis / Tiberius / Tamme / Tibbe / Tjep-
 ke / Tjerk / Titus / Taetske / Tanneke / Tjep-
 je / Teuntje / Tjalle / Talle / Tamke / Tjuptje /
 Tjietke.

V Valentijn / Virgilius / Ulrich / Urias / Urba-
 nus / Urffeltje.

W Wraben / Warnar / Watse / Wijnant / Wytse /
 Willem / Wouter / Willemeke / Wytke.

X Antus / Xenophon / Xenocratus / Xeverius /
 Xerxes / Xantippe.

Y Ye / Yezband / Yzedorus / Yze / Ytske / Ye-
 je / Yda.

Z Zacharias / Zacheus / Zebedeus / Zederhiag /
 Zeno / Zerobabel / Zwaantje.

De Vier Winden der Wereld.

Oost / West / Zuid / Noord.

De Twaalf Maanden des jaars.

Januarius	Aprilis	Julius	October
Februarius	Majus	Augustus	November
Martius	Junius	September	December

Naamen der Seventien Provincien.

Brabant	Henegouwen	Bechelen
Limbozz	Holland	Utrecht
Futzenbozz	Zeland	Briesland
Gelderland	Namen	Ober-ÿssel
Vlaanderen	Zutphen	Springen
Artops	Coornesij	

Volgen de Naamen der Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments.

	Capittel.		Capittel.
Genesis.	I.	II. der Koningen.	xxv.
Exodus.	xl.	III. der Chroniken.	xxix.
Leviticus.	xxv.	IV. der Chroniken.	xxxv.
Numeri.	xxxv.	Esra.	f.
Deuteronomium.	xxxij.	Nehemia.	xij.
Josua.	xxij.	Ester.	f.
Richteren.	xxj.	Job.	xij.
Ruth.	ij.	Psalmen.	cl.
I. Samuël.	xxj.	Proverb. Spreuk Salomons.	xxv.
II. Samuël.	xxij.	Ecclesiastes / of Prediker.	xij.
der Koningen.	xx.	Hooge Liedt Salomons.	vij.

De Boeken der Propheten.

Jesaja.	lvj.	Jona.	ij.
Jeremia.	li.	Micha.	ij.
Altoesneeren Jeremia.	lv.	Nahum.	ij.
Ezechiel.	lv.	Habakuk.	ij.
Daniel.	xij.	Sepharja.	ij.
Hosea.	ij.	Haggai.	ij.
Joel.	ij.	Zacharia.	xij.
Amos.	ij.	Malaech.	ij.
Obadja.	ij.		

De Boeken des Nieuwen Testaments.

Evangelium Matthei.	xxvij.	II. Tot den Thessalonicensen.	ij.
Evangelium Marci.	xvj.	III. Ten Timotheum.	vj.
Evangelium Lucæ.	xxvij.	IV. Ten Timotheum.	ij.
Evangelium Joannis.	xxj.	Ten Titum.	ij.
Handelingen der Apostelen / beschrepen door Lucam.	xxvij.	Ten Philemon.	j.
		Tot den Hebreen.	xxij.

De Sendbrieven Paull.

Tot den Romeynen.	xxvj.
II. Tot den Corinthen.	xxvj.
III. Tot den Corinthen.	xxij.
Tot den Galaten.	vj.
Tot den Epheseren.	vj.
Tot den Philippensen.	ij.
Tot den Colossensen.	ij.
II. Tot den Thessalonicensen.	ij.

De Algemeyne Sendbrieven.

Sendbrief Jacobi.	ij.
I. Sendbrief Petri.	ij.
II. Sendbrief Petri.	ij.
I. Sendbrief Joannis.	ij.
II. Sendbrief Joannis.	ij.
III. Sendbrief Joannis.	ij.
De Sendbrief Jude.	ij.
De Openbaringe Joannis.	xxij.

Volgen eenige Geslagt-registers uyt het
Oude en Nieuwe Testament,
I Chronyken I.

Adam / Seth / Enos.

2. Kenan / Mahalaleël / Jered.
3. Henoeh / Methusalah.
4. Noach / Sem / Cham / ende Japhet.
5. De Kinderen Japhets waaren Gomer / ende Magog / ende Medai / ende Jaban / ende Tubal; ende Mesech / ende Tiras.
6. Ende de Kinderen Gomers waaren Hakenaz / ende Giphat / ende Togarma.
7. Ende de Kinderen Jabans waaren Elisa ende Cai sifa / Chittim / ende Dodanum.
8. De Kinderen Chams waaren Cus / ende Mizraim / Put ende Canaan.
9. Ende de Kinderen Cus waaren Seba / ende Habila / ende Sabta / ende Raëma / ende Sabtecha: ende de Kinderen Raëma waaren Scheba ende Bedan.
10. Cus nu gewan Nimrod: die begon geweldig te zijn op Arden.
11. Ende Mizraim gewan de Tubim / ende de Ananim / ende de Tehabim / ende de Naphtuhim.
12. Ende de Patrusim / ende de Casuhim (van welke de Philistijnen zijn voort gekomen) ende de Caphthorim.
13. Canaan nu gewan Sidon zijnen Eerst-geboorenen / ende Heth.
14. Ende de Jebusi / ende den Amori / ende den Girgasi.
15. Ende den Hebi / ende den Arki / ende den Seni.
16. Ende den Arbadi / ende den Semari / ende den Hamathi.

17. De kinderen Sem's waaren Elam / Assur /
ende Arphaxad / ende Tub / ende Kram / ende
Mz / ende Gul / ende Gether / ende Mesch.

18. Arphaxad nu gewan Selah / ende Selah
gewan Heber.

19. Aan Heber nu zijn twee Zoonen gebooren /
de Naame des eenen was Peleg / om dat in zijne
dagen het Wardrijk verdeelt is / ende de Naame
zijnes Broeders was Joktan.

20. Ende Joktan gewan Almodad / ende Se-
leph / ende Hazarmabeth / ende Jerah.

21. Ende Hadoram / ende Hjal / ende Dikla.

22. Ende Chai / ende Abimaël / ende Scheba.

23. Ende Ophir / ende Habila / ende Jobab.
Alle deze waaren Zoonen Juktans.

24. Sem / Arphaxad / Selah.

25. Heber / Peleg / Hehu.

26. Serug / Nahoz / Therah.

27. Abam / die is Abraham.

28. De kinderen Abrahams waaren Isaac ende
Ismaël.

29. Dit zijn haare geboorten : de Eerst-gebooren
Ismaël is / was Nebajoth / ende Kedar / ende Ad-
beël ende Mibsam.

30. Misma / ende Duma / Massa / Hadad / en-
de Thema.

31. Jetur / Daphis / ende Kedma : Deze zijn
de kinderen Ismaëls.

32. De kinderen nu van Ketura / Abrahams
Wijf [die] boarde Zimram / ende Joksan / ende Ma-
dan / ende Midian / ende Isbak / ende Suah ; ende
de kinderen Joksan waaren Scheba / ende Bedan.

33. De kinderen Midian / nu waaren Epha / en-
de Ephraim / ende Henoch / ende Abida / ende El-
daa ; dit alle waaren Zoonen van Ketura.

34. Abia-

34. Abraham nu geboen Isaac; de Zoone /
Isaacs waaren Esau ende Israëli.

35. Ende de Kinderen Esaus / Eliphaz / Schuël /
ende Jehus / ende Jaëlem / ende Korah.

36. De Kinderen Eliphaz waaren: Teman /
ende Omar / Sephi / ende Gaëtam / Kenaz / ende
Timna / ende Amalek

37. De Kinderen Schuëls waaren: Nahat /
Zerah / Samma / ende Mizza.

38. De Kinderen Seirs / nu waaren / Lotan /
ende Sobal / ende Zibeon / ende Ana / ende Dison /
ende Ezer / ende Disan.

39. De Kinderen Lotans nu waaren / Hori / ende
Roman: ende de Suster Lotans was Timna.

40. De Kinderen Sobal / waaren Alisan / ende
Manahath / ende Ebal / Sephi / ende Onam; ende
de Kinderen Zibeons waaren Nja / ende Aba.

41. De Kinderen Ana waaren Dison; ende de
Zoonen Disons waaren Hamram / ende Esban:
ende Ithyan / ende Cheran.

42. De Kinderen Ezers waaren Bilhan / ende
Zaaban. / [ende] Jaahan: de Kinderen Disons
waaren Uz / ende Aran.

43. Dit nu zijn de Koningen die geregeerd hebben
in 't Land Edoms / eerder een Koning regeerde over
de Kinderen Israëls: Bela de Zoone Beors / ende
de Dame zijner Stad was Dinhaba.

44. Ende Bela stierf ende Jobab regeerde in
zijne plaatse / een Zoone Zerahs van Bozra.

45. Ende Jobab stierf / ende Husam upt het Land
der Chemaniten / regeerde in zijne plaatse.

46. Ende Husam stierf / ende Habad de Zoone
Bedads regeerde in zijne plaatse / die de Midianiten
in 't Veld Moabs versloeg / ende de Naame zijner
Stad was Aith.

47. Ende Hadad sterf / ende Samla van Mas-
reka regeerde in zijne plaatze.
48. Ende Samia sterf / ende Saul van Rehoboth
aan de Riviere regeerde in zijne plaatze
49. Ende Saul sterf / ende Baal-Hanan de Zoon
ne Achboz regeerde in zijne Plaatze.
50. Als Baal-Hanan sterf / zo regeerde Hadad in
zijne plaatze / ende de Naame zijner Stad was Bahi :
ende de naame zijner Hupsvrouwte was Meheta-
beël / de Dogter van Mattet / Dogter van Mezahab.
51. Doe Hadad sterf / zo werden Dozzen in
Edom / de Dozst Cimna / de Dozst Misa / de Dozst
Jetheth.
52. De Dozst Abollbama / de Dozst Ela / de
Dozst Pinon.
53. De Dozst Kena / de Dozst Cheman / de Dozst
Mausa
54. De Dozst Magdiël : de Dozst Iram : Deze
waren de Dozzen Edoms.

Matthæus I tot het 17 Vers.

Het Boek des Geslagtes Jesu Christi / des
Zoons Davids / des Zoons Abraham.

2. Abraham gewan Isaac : ende Isaac gewan
Jacob : ende Jacob gewan Judam / ende zijne
Broeders.

3. Ende Judam gewan Phares ende Zara by
Chamar : ende Phares gewan Esrom / ende Esrom
gewan Aram.

4. Ende Aram gewan Aminadab : ende Aminadab
gewan Naasson : ende Naasson gewan Salmon.

5. Ende Salmon gewan Booz by Rachab : ende
Booz gewan Obed by Ruth : ende Obed gewan Jesse.

6. En.

6. Ende Jesse gewan Dabid den Koning: ende Dabid den Koning gewan Salomon by de gene die Hias [Wyf was geweest.]

7. Ende Sa'omon gewan Roboam: ende Roboam gewan Abia: ende Abia gewan Afa.

8. Ende Afa gewan Josaphat: ende Josaphat gewan Joram: ende Joram gewan Oziam.

9. Ende Oziam gewan Joathan: ende Joathan gewan Achaz: ende Achaz gewan Ezechiam.

10. Ende Ezechiam gewan Manasse: ende Manasse gewan Amon: ende Amon gewan Josiam.

11. Ende Josiam gewan Jechoniam / ende zijne Broeders omtrent de Babylonische overvoeringe.

12. Ende na de Babylonische overvoeringe gewan Jechonias Salathiel: ende Salathiel gewan Zorobabel.

13. Ende Zorobabel gewan Abiud: ende Abiud gewan Eliakim: ende Eliakim gewan Azor.

14. Ende Azor gewan Sadok: ende Sadok gewan Achim: ende Achim gewan Eliud.

15. Ende Eliud gewan Eleazar: ende Eleazar gewan Matthan: ende Matthan gewan Jacob.

16. Ende Jacob gewan Joseph / den man van Maria / upt welke Gebooren is JESUS, gezegt Christus.

Luce 3: van h t 23 Vers, tot Vers 39.

23. **E**nde by Jesus begon omtrent Dertig Jaaren [oudt] te wizen / zijnde (alzo men meende) de zoon Joseph / des [zoons] Heli.

24. Des [zoons] Matthat / des [zoons] Levi / des [zoons] Melchi / des [zoons] Anne / des [zoons] Josephs.

25. Des

25. Des [zoong] Matthathia / des [zoong] Amos / des [zoong] Naum / des [zoong] Esli / des [zoong] Haggai.

26. Des [zoong] Maath / des [zoong] Matthathia / des [zoong] Semei / des [zoong] Josephs / des [zoong] Juda /

27. Des [zoong] Joanna / des [zoong] Rhesa / des [zoong] Zorobabel / des [zoong] Salathiel / des [zoong] Meri /

28. Des [zoong] Melchi / des [zoong] Addi / des [zoong] Cosam / des [zoong] Elmodam / des [zoong] Er.

29. Des [zoong] Jofe / des [zoong] Eliezer / des [zoong] Jorim / des [zoong] Matthat / des [zoong] Tebi /

30. Des [zoong] Simeon / des [zoong] Juda / des [zoong] Josephs / des [zoong] Jonan / des [zoong] Eliahim /

31. Des [zoong] Melca / des [zoong] Mainan / des [zoong] Matthatha / des [zoong] Nathan / des [zoong] Davids.

32. Des [zoong] Jesse / des [zoong] Obed / des [zoong] Booz / des [zoong] Salmon / des [zoong] Naasson /

33. Des [zoong] Aminadab / des [zoong] Aram / des [zoong] Esrom / des [zoong] Phares / des [zoong] Juda /

34. Des [zoong] Jacobs / des [zoong] Isaacs / des [zoong] Abrahams / des [zoong] Chara / des [zoong] Nachoz.

35. Des [zoong] Saruch / des [zoong] Hagau / des [zoong] Phalek / des [zoong] Heber / des [zoong] Sala /

36. Des [zoong] Cainan / des [zoong] Arphaxad / des [zoong] Sem / des [zoong] Noe / des [zoong] Kamech /

37. Des

37 Des [zoons] Mathusala / des [zoons] Enoch /
Des [zoons] Jared / des [zoons] Malalcël / des
[zoons] Cainan.

38 Des [zoons] Enos / des [zoons] Seth / des
[zoons] Adams / des [zoons] Wodts.

A G T S T E T R A P.

Inhoudende eenige Christelijke
Nups Gebeden / ende Schrifuurlijke Spreu-
ken; tot oeffeninge der Jeugd.

Op deze Trap geklommen zijnde / ende alle de
voorigaande Trappen wel geleerd hebbende /
volgens mijn Onderwijs / zullen top u Liederen nu
niet meer laten Boek-staven / maar ordentelijk ende
wel doen Lezen; tot welken eynde top hier ver-
schepdene Christelijke Gebeden / ende Schrifuur-
lijke Spreuken hebben by een verzaamd.

Gebet onzes Heeren.

Matthei V I: vers 9.

Onze Vader / die in de Hemelen [zijt]:

1. Wten Naam werde gehepligt.
2. Uw' Koninkrijke come.
3. Wten Wille geschieden / gelijk in den Hemel-
[also] ook op der Aerden.
4. Ons dagelijks Brood geest ons Veden.
5. Ende vergeest ons onze Schulden / gelijk ook
top vergeben onze Schuldenaren.
6. Ende en leyd ons niet in Verzoekinge / maar
berloft ons van den Boosen.

Want uw' is het Koninkrijke / ende de Kracht /
ende de Heerlijchepd / in der eeuwighepd / Amen.

Act

Het Morgen Gebed.

O Barmhertige Vader / wy danken U / dat gy
dezen Dag zo getrouwelick voor ons getwaacht
hebt/ende Bidden u / dat gy ons wilt sterken met uwen
Hepligen Geest / die ons voortaan gelepde / dat wy
dezen Dag / mitsgaders alle de Dagen onzes le-
vens / mogen besteden tot alle gerechtigheidende hepl-
ligheid / ende dat wy in handen nemen / dat onze
oogen altijd zien om uwe eere te verheypden / also
dat wy alle den voorspoed onzes voornemens van
uwe milde hand alleen verwagten Ende op dat wy
zulke genade van U verheypen: wild ons (na uwe
beloostenisse) vergeven alle onze Zonden / dooz het Hepl-
lig Tijden ende Bloedvergieten onzes Heeren en Sa-
ligmaaker Jesu Christi: want zy zijn ons van herten
leed. Verlicht ook onze Herten / op dat wy alle wer-
ken der duysternisse af-gelegt hebbende / als kinde-
ren des Lichts in een nieuws leven mogen wandelen
in alle Godzaligheid. Geest ook uwen Zegen tot
de Bekehringhe uwes Goddelijke Woord: Ver-
schoord alle de werken des Dupels Sterck alle ker-
kendiensaars / ende Overheden uwes volks: Troost
alle vervolgde ende benauwde Herten; dooz Jesum
Christum uwen lieben Zoone onzen Heere; welke ons
beloost heeft / dat gy ons alles wat wy in zynen
Naame Bidden / zekerlik geven zult / ende daarom
ons also heeft leeren Bidden: Onze Vader, &c.

Sterck ons ook in 't rechte Beloobe / 't welke wy
van Herten ende met den Monde belijden.

Ik geloove in Godt den Vader, &c.

**School-Gebet / ofte als een hem
wil begeven om te Studeeren.**

P S A L M CXIX.

Vers 9. Waar mede zal den Jongeling zyn Pad zuyver houden? Als hy [dat] houd na U Woord.

Vers 11. Ondekt myne oogen, dat ik aanschouwen de wonderen van uwe Wet.

Vers 34. Geeft my 't verstand, ende ik zal uwe Wet houden, ja ik zalze onderhouden met gantscher herten:

Al magtige! Barmhertige Godt / top Bidden
U om de verdiensten uwes lieben Zoons / giet
over ons opt / na uwte beloftenisse / den Geest der
Genade / ende des Gebeds / die ons by U voorzede
met onuypsprekelyke zugten; Heerd dog o Heere!
uwte oogen af van de menigte ende groutwelkhepd on-
zer Zonden; ziet ons liebet aan in 't aanschyn uwes
Zoons onzes Zaligmakers Jesus Christus / ende
om zynent wille / wilt ons te hulpe komen met de
tegenwoordighepd uwes Heiligen Geest / op dat
door dezselfs genadige ingebinge / ende verligtinge /
ons Studeeren / het yn in Lezen / Schryven / als
anderzints een goede ende voorspedige upthouwt
mag verkyssen / ter eeren uwes Heiligen Naams /
tot troost ende Zalighepd onzer Zielen / Amen.

P S A L M XXV: vers 14.

De verborgendhoyd des Heeren is voor de gee-
ne die hem vreezen; ende zyn verbond, om hem
[die] bekend te maaken.

Geheet door den Eeten.

P S A L M CXLV.

Vers 15. Alle oogen wagten op U: ende gy geeft hen haare Spyze t' zyner tyd.

Vers 16. Gy doet uwe hand open, ende verza- digt alles wat daar leeft na U welbehagen.

Heerer Almagtige Godt! gy die alles geschapen hebt ende nog door uwe Goddelijke kragt onderhoud / ende dat Volk Israëls in de Woestijne gespijst hebt: wild uwen Zegen stekken ober ons uwe arme Dienaers / ende ons Hepligen deze Gaben / die wy van uwe milde goedheyt ontfangen / op dat wy die matiglik ende hepliglik na uwen goeden wille mogen gebruikken / en daar door bekennen / dat gy onze Vader / en een voorsprong alles gnedig zyt. Geest ook dat wy altijd ende voor alle dingen zoeken dat Beste- lijke Boodschap uwer Woords / met het welke onze Ziele gespijst werden ten eeuwiggen Leven / 't welk gy ons bereydt hebt / door dat Heilig Bloed uwer lieven Zoons onzes Heeren Jesu Christi. Onze Vader, &c.

Also hermaand ons de Heere
Christus.

L U C E XXI.

Vers 34. Ende wagt u zelven, dat uwe Herten niet t' eeniger tyd bezwaard en worden met brasse- rye, ende dronkenschap, ende zorgvuldigheden dezes levens; ende dat u dien dag niet onvoor- ziens [over] en kome.

Vers 35. Want gelyk een Strik zal hy komen over alle de geene die op den gantschen Aardbo- dem gezeten zyn.

Br-

Gebeft na den Eten.

Alzo ſpreekt de Heere in 't vyfde Boek Moſes
in 't agtſte Capittel.

Vers 10, 11. Als gy dan zult gegeten hebben ;
ende verzadigt zijn, zoo zult gy den HEERE
uwen Godt loven over dat goede Land, dat hy
u zal hebben gegeven.

Wagt u, dat gy des HEEREN uwes Godts, niet
en vergetet; dat gy niet en zoud houden zijne
Geboden, ende zijne Regten, ende zijne Inzet-
tingen, die ik u heden gebiede.

Here Godt Hemeliſche Vader / wy danken U
voor alle uwe weldaden / die wy zonder ophou-
den van uwe milde hand ontfangen / dat uwen God-
delikken wille is / ons te onderhouden in dit tijde-
liken leven / ende ons te verzorgen met alle onze
noodzuft: maar inzonderhepd dat gp ons herboo-
ren hebt tot de hoope van een beter Leven / het
welk gp ons geopenbaard hebt door U Heplig Euan-
gelium. Wy bidden U barmhertige Godt ende Va-
der / dat gp niet toe en laat dat onze Herten hier in
deze Wardsche ende bergankelikke dingen zouden
gewoxteld zyn / maar dat wy altijt mogen op-
waard zien ten Hemel / verwagtede onzen Salig-
maker Jeſus Chriſtus / tot dat hy in de Woſken
verſchynen zal tot onze berloſſinge / Amen.

O Barmhertige Godt! eeuwlg licht! sehpnende
 in de dupsternisse / gp die verdyjft de nagt der
 Zonden / ende alle blindhepd des Herten: nadien
 gp den Dag verodineert hebt om te rusten / ge-
 lijk den Dag om te arbeypden: **Wp** bidden **H** / geeft
 dat onze **Lichaamen** in vzeede ende stilhepd rusten / op
 datze daar na bekwaam zyn mogen te liyden den
 arbeyp diese dzagen moeten. Maatigt onzen slaap /
 dat die niet onozdentlik en zp / op dat **wp** aan
Lijf ende **Ziele** onbeblekt mogen blijven / ja dat
 onzen slaap zelfs geschiede tot uwer eeren. Verlicht
 de oogen onzes veritands / dat **wp** in den dood niet
 en ontslapen: maar altijd verwagten op onzen ver-
 losfinge upt deze elendighepd. Bescherm ons ook
 booz alle aanbegtinge des **Dubbels** / ons in **H** **Wep-**
lig gelepde nemende **En** hoewel **wp** dezen **Dag**
 niet toe-gebragt en hebben / zonder tegen **H** groote-
 lijks gezondigt te hebben. **Wp** bidden **H** wiid onze
 Zonden bedekken dooz uwe groote Barmhertighepd /
 gelijk gp alle dingen op **Warden** met de dupsternisse
 des nachts bedekt / op dat **wp** daarom van u aan-
 schyn niet verstootten worden. Geeft ook rust ende
 troost allen **Mranken** / bedzoefoen ende aangebog-
 tenen **Herten** / dooz onzen **Heere** **Jesus** **Chrijsus** /
 die ons alzo heeft leeren **Bidden**:

Onze Vader, &c.

Schriftuurlyke Spreuken.

Om de Jeugd al Lezende tot Godzaligheid ende Zedigheid op te wekken.

De Pligt der Kinderen tegens Godt, tegens haare Ouderen, en tegens haar zelfs.

De blyeze des **HEEREN** is het beginzel der Wetenschap de Dwaaze beragten Wyshepd / ende Tugt / Prov 1: 7.

Wie de Tugt lief heeft / die heeft de Wetenschap lief: maar wie de bestzaffinge haat / is onvernustig / Cap. 12: 1.

Een Wijs Zoon [hoord] de Tugt des Vaders: maar een Spottet en hoord de bestzaffinge niet / Cap 13: 1.

Een Dwaas zal de Tugt zijns Vaders versmaaden: Maar die de bestzaffinge waar neemt / zal kloekzinnigh handelen. Cap. 15: 5.

Een Wijs Zoon zal den Vader verblijden: maar een zot Mensch veragt zijne Moeder. Vers 20.

Wie de Tugt verwerpt / die versmaadt zijne Ziele: maar die de bestzaffinge hoord / klygt Verstand / Vers 32.

Wie zijnen Vader / ofte zijnen Moeder bloekt / diens Lampe zal uitgebluscht worden in zwarte Dupsterniss / Cap. 20: 20.

Hoord na utwen Vader / die u gewonnen heeft: ende en veragt utwen Moeder niet / als zp oud geworden is koopt de Warhepd / ende en verkoopt ze niet: [mitsgaders] Wyshepd / ende Tugt / ende Verstand. Cap. 23: 22: 23.

Wie zijnen Vader / ofte zijne Moeder beoost / ende

zeld / 't En is geene overtredinge; die is des ver-
derbende mans Bezelle / Prov. 28: 24.

De Ooge [die] den Vader bespot; ofte de gehoors-
zaamheid der Moeder veragt / die zullen de Krans
der Beekie upt pikken; ende des Arends Jongen
zullenze eeten / Cap. 30: 17.

Zo wie zijnen Vader / ofte zijne Moeder slaat /
die zal zekerlik gedood worden. Wie ook zijnen
Vader / ofte zijne Moeder vloekt / die zal zekerlik
gedood worden. Exod. 21: 15, 17.

Hebt gij lust tot wijsheid / zo bewaard de Gebra-
den / ende de Heere zal u dezelve verleenen. Want
de bresse des Heeren is wijsheid ende tucht: ende
zijn welbehagen is geloof ende zagmoedigheid /
Syrach. 1: 26, 27.

Die den Heere breezen / en zullen zijne woorden
niet ongehoorzaam zijn / ende die hem lief hebben
zullen zijn wegen bewaaren / Cap. 2: 18.

Wie zijnen Vader eerd / die verzoend zijne zonden.
Ende wie zijnen Moeder eerd / is gelijk als die
schatten vergadert / Syr. 3: 3, 4.

Wie zijnen vader verlaat / die is gelijk een Gods-
lasteraar / ende wie zijne Moeder tot toorn ver-
wekt / die is verbloekt van den Heere / Vers 3, 18.

En gij niet stout met uwe tonge / ende lup ende
slap in 't werken. Cap. 4: 34.

Mijn kind / verkieft de onderwijfinge van uwe
jeugt aan / ende tot uwe grijze hairen toe zult gij
wijsheid binden. Cap. 6: 18.

De Lupaard is te gelijken by eenen beslijkten Steen /
ende een pgeleik schupffelt hem upt over zijne on-eere.
Een Lipe is gelijk een Koe-drek op den Mist-hoop
wie hem opneemt / schud de hand af / Cap. 22: 1, 2.

Gewend uwen Mond niet tot Zweren / ende en
gewend u niet den Hepligen te noemen. Cap. 22: 8.

Wie

Wie den Heere breeft / die zal zijne Ondertopzinge
aan neemen / ende die haar broeg tot hem maaken /
zullen binden wat haar welbehaagt / Syr. 32: 15.

Mijn Kind / verzoekt uwe Ziele terwijle gij
leesc / ende ziet wat voor haar schadelik is / ende
ende en greeft het haar niet / Cap. 37: 28.

Pligt der Ouderen tegens haare Kinde-
ren, om die te Tugtigen ende te Leeren.

Tugtigt uwen Zoon / als 'er nog hoope is: maar
en berheft uwe Ziele niet / om hem te dooden /
Proverbia 19: 8.

Leer de Jongen de eerste Beginzelen na den eysch-
zijns weegs / als hy ook oud zal geworden zijn / en
zal hy daar niet afwijken / Cap. 22: 6.

En weerd de tugt van den Jongen niet: als gij
hem met de Goede zult slaan / en zal hy niet sterben.
Gij zult hem met de Goede slaan / ende zijne Ziele
van de Helle redden / Cap. 32: 13, 14.

Openbare bestzaffinge is beter dan verborgene
liefde / Cap. 27: 5.

De Goede / ende de bestzaffinge geeft wijshepd:
maar een Kind dat [zig zelven] gelaten is / beschaamt
zijne Moeder. Tugtigt uwen Zoone / ende hy zal
u gerustheid aan doen: ende hy zal uwe Ziele ver-
maakelijheden geven / Cap. 29: 15, 17.

Hebt gij kinderen / onderwijst dezelve / ende buigt
haaren hals van der Jeugd aan / Syr. 7: 23.

En verlang niet na een onnutte menigte van Kin-
deren / nog en verheugt u niet over Godlooze Zoonen:
indien zij vermenigvuldigen / verheugt u over haar
niet / zo de vreeze des Heeren by haar niet eris. Dr.

houwt op haar leven niet / ende en agt haare me-
nigte niet. Want een segtveerdige is beter dan [zulke]
Duppzend. Ende [t is beter] zonder kinderen sterben
dan Godlooze kinderen hebben Syr. 10: 1, 2, 3, 4.

Kinderen die in een goed leven worden op-geboord :
die verbergen de segte afkomst van haare Ouders.
Kinderen die in veragtinge ende ongeschiktheit haare
toemen / die bebleken de Goete af-komste haares
Geslachts / Cap. 22. 7.

Wie synen Zoon lief heeft die zal de Goede altijd
aan hem bezigen / op dat hy eyndelik van hem ver-
heugt worde. Wie synen Zoon tugtigt / zal over
hem verblijd worden / ende in 't midden der Der-
maarde Liederen zal hy van hem roemen. Wie syn-
nen Zoon leerd / die zal zijne vband tot saloers-
heyt betrekken / ende in tegenwoordigheyt der
Vrienden zal hy over hem vrolijk zijn. Is syn
Vader gestorven / zoo is 't als of hy niet gestorven
en waare : want hy heeft na hem agter gelaten
eenen die hem gelijk is / Cap. 30: 1, 2, 3, 4.

Wie synen Zoon af-sijkt / die verbind zijne wonden /
en op elk roepen worden zijne Ingewanden ontroed.
Een ongetemt Paard word wrevelig / ende een on-
gebonden Zoon word moetwillig. Streekt uw' kind /
ende het zal u verschrikken : spreed met hem / ende
het zal u bedroeven. Lagt niet met hem / op dat u
geen smerte en over home / ende gy ten laasten niet op
uwe tanden en bijtet. En geest hem geen magt in der
Jeugd / ende en overziet zijne ontweetendheden niet.
Bijgt hem synen hals in der Jeugd / ende breekt
zijne Tanden / terwijlen hy nog een kind is / op dat
hy niet t'eeniger tijd verhard zijnde. u ongehoorzaam /
ende uwer Zielen een smerte zp. Ondertwijst uwen
Zoon / ende maakt uw' werk van hem / op dat gy u
niet en stoort aan zijne ongeregeldeheyt / Cap. 30: 7-13.

En geeft uwen Zoon ende Wif / Broeder ende
Vriend geen magt ober u / so lange gp leeft / ende
en geeft uwe Goederen aan geen ander / op dat gp
niet berout hebbede om dezelve behoeft te smee-
ken. Zo lange als gp nog leeft / ende Wassen in u
is / ende geeft u zelven in niemands anders magt
ober. Want het is beter / dat de kinderen u smee-
ken / dan dat gp na de handen uwer Zoonen ziet:
Syr. 33: 19, 20, 21.

NEG ENDE TRAP.

Leerende, hoe men een Penne wel zal
snyden, houden ende voeren, &c. Als
mede van de Punctuatie, Distinctiën
van 't Lezen ende Schryven: Mits-
gaders van de Abrevatiën.

De Voorgaande Trappes / van tred
tot tred / in ordre op-geklimmen syn-
de / is - U.L. allet genoegzaam Ge-
leerd / wat tot de Spel en Leet-konst van
reden is / so ge onze Onderwijzingen maar wel
hebt waar genomen. Volgt dan nu myn Ne-
gende Trap / die met recht mag genoemd worden /
De Kleyne Schryf-konst, die U.L. zal be-
reyn en Penne wel te snyden / te houden en
te voeren / en fundament om u Letteren wel
te formeeren: ook om wel te Schryven / ende
op dat desey Trap mede mag dienen. Weet de

geens die zig wyder in 't Lezen wil offeren / om Geschreeven Schrifttyl / als Prieten / Contracten en anderzintt / te lezen / zo heb ikse met een Geschreeven Schrift laten Bruken / te meer om datse principalyk van de Schryf-konst handelt / also dat een yegelyk nyt dit enige Boekken alderhande soorten van Boeken en Geschreeven Prieten perfectelyk kan leeren lezen Indyelyk verscheyde handen leeren Schryven:

Onderrigtinge, om te leeren een goede Penne te snyden, ofte te bereyden.

Als men een Penne bereyden wil om te Schryven / moet men hier wel in acht nemen zo ge in u Schrift of Letteren die ge in 't Schryven maket wilt / 't is dat ge 't na den Linker of Rechter-hand drayen wilt / dat alt dan 't spitt of punt der penne op die zyde een weynig hooger af-snyd als 't ander zyde / in dier voeging dat de Penne / daerse 't konst is u op die zyde in 't Schryven wat held: maar zo het Schrift heel regt moet wezen / gelyk men meestendeel doet in de Staande Nederlandische / als ook in de Spaansche / Romeynsche / Florentynsche / en andere handen / maakt alt dan dat beyde de spitzten / ofte punten der Penne / een lang gesneden sijn. Als dan Schryvende! maakt dat ge in een geheel Doord hoe lang

lang het zelve ook may wozen / alle Letteren
van 't woord aan malkanderen bind / ende met
een trek volkryndet / ende sy ligt de Penne
geenzint op / voor ende al ter 't Woord wel-
komelyk sy geschreyen. Dit doende zal u
Schrift zonder eenig wyffel goed wozen.

Maniere om eene Penne te voeren of te houden.

De Penne versuuden ende wel bereyd-zyn-
de / moet men dit houden eerst met twee
Vingeren. Te weten / met den Druym ende
den voorste Vinger / daar toe van een weinig
voegende de naast-volgende : te weten / den
middelsten Vinger / sluytende deze drie Vin-
geren alsoe Eric-hoekt wyze om de Penne ; met
de twee eerste moet men de Penne meest
houden / den middelsten alleenlyk tot hulpe
nemende / op dat de Penne u niet te waeter
ter hand sta. Sy moet ook in 't Schryven
u Vingeren recht uyt strecken ; Sog de middelsten
sy weynigjen langer voegende al de twee ande-
re : maar / zo dat den middelsten op den vierden
Vinger / half / ende half ende den vierden op
den kleynsten Vinger van agter opleunt : alsoe
dat de gehoelste Hand alleenlyk op den kleynsten
Vinger moet steunen of rusten. Dit is nu van
de Penne te syden / ende wel te houden.

Volgt nu een regte maniere om wel te les-
sen Schryven.

Een goede Onderwyzinge, om alle Letteren
wel te formeeren, ende te Schryven.

In den eersten moet den Schryver wooten /
dat de Lighamen der Letteren twee groot
moeten zyn. De Letteren rond ofte ruyckant /
rechtscheel Schoofdet of Gesceertel: En som-
mige Schoofdet en Gesceertel te samen. Om
der ronde en ruyckante behooren (a c e m n o
r v u w x) en deze maaken een bloot Lighaam.
Onder de Schoofde en Gesceerte / zyn sommi-
ge recht ofte dwars / de andere Hoogt-vogze
Schoofdet of Gesceertel. De recht en dwars
Gesceertede zyn deze (b g h k l p q z) maar de (f)
en de (s) zyn Schoofde en Gesceertede te sa-
men. Ende deze moeten begonnen worden om-
kent de hoogte van een Letter / boven het Ligh-
haam der Letteren daar zy bestaan / ende van daar
af gedukt tot het onderste deel toe van het Ligh-
haam / ende op-waards Halve-maantvogze / van
de linker na de rechter-hand om-gebromd / de
hoogte ten minsten van een Letteren lighaam.

Van wooten / de Hoofden en Steerten / na
haar rechte maat / moeten zyn zo lang als twee-
maal het Lighaam der Letteren / bezonder van
de dwarsse en rechte / als in de (d) wat boven de
rondigheyddes Lighaam is / namelyk de dwars-trek /
die moet zo lange zyn als twee-maal de Onderste /
als in de (p q en i) rechte gesceerte / en in de
(g z en z) Hoogt-vogze gesceerte Letteren.

En

Ten derde / deze sijn Boog-vorze Schoofde
 by Beszerte Lettert (b g h k l) en deze worden
 Begonnen recht boven 't Lighaam van de Lettert / tuss-
 sende kent of twee maal zo hooge als 't Lighaam
 van de Slinker-hand of na de Legter / als ten
 Boogtey / ende van boven weder recht naar / en
 de Lighaamen van (b en v) moeten van onder
 plat / en dan rond op / tegen 't begin van 't Hoofd
 om getogen ende besloten worden / ende de (g)
 onder van de Legter-hand na de Slinker om
 getogen worden / ende de (v) ter contrarie van
 de Slinker na de Legter-hand toe.

Ten vierden / de rindende (t) word getrokken
 eerst op deze maniere (-) en als dan rond / van
 de Legter-hand na de Slinker / Boog-vorze
 ontrent ze hoog op-trekktende als 't Lighaam is /
 of weynig hooger.

Ten vyfden / de (t) word begonnen van boven
 het spijt / maar dwars na de Slinker-hand toe /
 met de hand van de Pennen trekkende / en het
 Lighaam voort tot beneden toe / met het plat
 van de Pennen recht neder getrokken; ende in 't
 scheyden van 't Lighaam en de Steert / een
 dwars-streeplet daer door habende / heel sijn / 't
 is niet nodig te gebruiken een dwars-streeplet
 van 't spitze der (t) want 't gemeen gebruyk leerd
 nu de (t) maar simpel van boven tot beneden
 met het plat der Pennen te brengen / zonder on-
 der eenen enig plat te maaken / maar alleenlyk
 in 't begin sijn Pennen een weynig te lichten / en in

't afstrekken zy Penne een weynig te drukken of
zwaarder te houden / ende die alzo getrokken /
het dwars (-) streepen 't welk daar door ghaald
moet wezen / heel zy maaken / als gezeyd is.
Men maakt ook somwylen een (t) alleenlyk af-
trekkende als boxen / ende onder heel plat / op
dese maniere (t) het welk meestendeel geschied
in 't kynde der Doorden / ende als dan sy ge-
bruikt men het dwars-streepen niet.

Ten lesten / met dese trek (t) 't welk een
(al) is / konnen gemaakt worden (b h k l) sy
met de (e) konnen gemaakt worden dese navolgen-
de Letteren (a e d e o q) met den trek van (i) worden
begonnen (i i j m n p f s r v w) als dat die dese drie Let-
teren (h o i) wel maaken kan / meyne ik vastelyk
dat zy het geheele & / B / C. wel zal konnen.

Nota Dat de Letteren in u Schryven zo
veel spatie van malikanderen moeten hebben /
dat 'er tusschen beyde een (i) kan staan. Ook
mede tusschen twee Woorden de spatie van een (o)
ofte ten hoogsten een (m) ten waare dat gy in het
Schryven eenigen trek van een Letter zoud willen
myden: voort moeten twee Regels zo verre van
malikander staan als yder Regel breed is / also
dat de Letteren van d' ene Regel d' ander niet
en roeren / ten zy enige Letteren met geheele lan-
ge Trekken waare: Schryft ook de Regel recht;
daar wel op lettende / zal u Schryft goed zyn.

Volgt

Volgt van de Punctuatiën, Distinctiën
ofte onderscheydinge der Redenen, in 't
Lezen ende Schryven gebruykelyk.

NED die allet aangewezey hebbende / kan ik
niet nalaten / om u diët te perfecter te
maaken in 't Lezen ende Schryven / UL. door
dezen Trap te loeren al de Distinctie / Punctua-
tien / Abbreviatiën / die in onzen Nederlandschen
Stuk ofte Schriften / waargenomen ende in agt
genomen moeten worden / want zo gy perfect ende
met verstand wilt Lezen / zo moet gy vooral eerst
weten / ende in agt nemen waar gy in 't Lezen
moet ophouden / ofte rusten / om dey zin wel
te verstaen / van 't geen gy leest: anders it al
u lezen te vergeest / ende zonder begrip van zin.
Maar in 't Schryven is UL. diët voornamelyk
nodig te weten. Want indien gy enige Brief
ofte iets anders komt te Schryven / zonder Di-
stinctien ofte onderscheydinge der Leden / zonder
niemand uwe meninge ten regte konne verstaen
nog begrypen / Saaren heb ik nodig geagt dezen
Trap der Distinctien ende Punctuatiën (die an-
dersint mede by de Leet-konst behoord /) alhier
by de Schryf-konst te stellen / also men eerst
wast moet konnen Lezen / al ser men de
kracht der Punctuatiën kan begrypen: maar in 't
Schryven / moet men diët in 't begin noodwendig
lyk wel weten te maaken by te verstaen.

De Punctuatiën zyn dan deze:

1. Comma of Virgula.
2. Punct-Comma of Semi-Colon.
3. Dubbelde Punct of Colon.
4. Interrogatie of Vraag-teeken.
5. ! admiratio Verwonderings-teeken.
6. . Punctum of Punct of Stipken.
7. () Parenthesis of Cusschen-stellings-teeken.
8. - Copulatio of 't Zaamen knoopinge.
9. = Divisio of Schep-teeken.
10. ' Apostrophus of Aphrësis, dat is / teeken van weg neminge.

Van de Comma of Virgula (/)

Dit Teeken word by de Grieksen Comma genoemd / ende by de Latynen Virgula, sijn sijn gebruyk in de Grieksche en Latynsche Schryfschrift is alder (,) maar in de Hoog en Nederduytsche Bruk is 't een schuynt recht Streepken / als hier (/) ende met dit Teeken worden onderscheiden de Woorden / Spreuken ende onvolkomen Leden / die van sanderley Materie spreekende sijn / mestant niet buyten propoos / in den zekeren sijn / wat word upt loopen. Ende overal waar deze Comma of Virgula staat / moet men een kleyn weynig rusten / en sijn idem wat verhalen. Als by Exempel: Ik heb in de Schriftuure van Job gelezen, dat hy hadde veel Kinderen, veel Rykdommen, veel Ossen; veel Koeien, veel Schapen, en veel Kalveren, &c.

Van de Punct-Comma of Semi-Colon. (;)

Dit Teeken word gebruykt om onderscheid te

maaken in een Zeddy daar de Volgende Spreuk
 een van zig ſcheynt te willen verandert / en
 nochtant dient tot verklaaringe en bevestiginge van
 't geene te vooren is gezegt: beduydende een
 derde of vierde-deel van een volkomten zig.
 Als by Exempel: Zo zegt de HEERE,
 ziet dat ik gebouwt hebbe, breek ik af; ende
 dat ik geplant hebbe, ruk ik uyt, zelfs dit
 gantsche Land, &c. Ende waar men dezen Punct-
 Comma, ofte Semi-Colon, bedrukt ofte beschree-
 vet vind; daar moet men zig inden de halste
 langer verhalten / ende rusten / als by de (,)

Van de Dubbelde Punct, ofte Colon. (:)

De Dubbelde Punct of Colon word gesield
 nyter een vaste reddy / die een halven zin
 maakt ofte een lit van enige Sententie / daar
 men nog iets by voegen moet om den volkomten
 zin te besluyten als by Exempel: Alzo voer
 Elia met een Onweder ten Hemel; Ende Eliza
 zag 't: Ende hy riep; Myn Vader, Myn Va-
 der, wagen Israëls, ende zyne Ruyteren ende
 hy zag hem niet meer: Ende hy vattede zyne
 Kleederen, ende scheurdeze in twee stukken.
 Waar men dit teekent vind / moet men een
 zo lange rusten als by een Comma, ende een
 weynigen-langer als by een Semi-Colon.

Van de Interrogatio, of Vraag-teeken (?)

Interrogatio, of het Vraag-teekent / sield men
 als

alt men ymand een Vraag-reden steld / ofte ymand iets of wat vraagt: ende word altoot agter de Vraag-reden getekend / Dit by Exempel: David riep Abner: Zult gy niet antwoorden Abner? Doe antwoorden Abner: Wie zyt gy die tot den Koning roept? Doe zeyde David tot Abner, zyt gy niet een Man, ende wie is u gelyk? Waarom dan en heb gy over uwen Heeren den Koning geen wagt gehouden? Op die Vraag-teekten mag men zo lange rusten / alt by de Colon.

Van de Admeratie, of teekenen der Verwonderinge / ofte Verbaasheid. (!)

Het Teekenen van Verwondering of Verbaasheid / moet men altyd stellen alt men in 't Schryven een Leden voor heeft van verwondering / Verbaasheid / Verschrikking / of alt men enige Beklagte doet / alt by Exempel: O! Hoe ydel zyn de gedagten der Menschen! ô Elendig! die geene, die na de Hoogheden der Wereld staan! die niet en begeeren dan Rykdom en Pragt, ende Hooge Staaten: ô! Hoe gelukkig is den stand den Armen, endeder geener, die haar Brood eten in 't Zweet haares aangezichts.

Van het Teekenen Punctum (.)

Punctum, ofte Puntken / steld men altyt alt de Leden ofte zyn volkomen ofte geheel volmaakt

maakt it / Ende als gē Schryft / zo moet gē
 altoot de eerste Letter van het Woord dat 'er
 aan volgt met een groot Voorletter / dat is
 een Capitaal ofte Hoofd-letter mankē / door
 diens dat gē met dit Punctē de Ledy ofte Zij
 hebt geslotē ; en de ander wederom beginnē .
 Gē moet ook waken / dat men alle Officēy ende
 alle Naamen van Menschen / Sedicēy / Land
 den / Staden / Bergey / Plantēy / Boomen /
 Drugten / Bergen / Luvoren / ende diergelijck
 meer / met een Capitaal ofte Hoofd-letter
 moet Schryven / by Voorbeeld : Het is beter een
 Beer te ontmoeten , die van zyn Jongen beroofd
 is , als een Sot in zyn Sotheyd .

Tusschen-stellings Teeken of Parenthesis ()

Parenthesis, is in onze Taley te zeggen een
 tusschen-in-stellingē / en word geset / daer
 gindy iett tusschen de Ledy wil in voegen / om
 de Materie diē te klaarder te doen verstaen
 't welck men sonder den zij te krenkē / daer
 ook kan nyt laten / en word getekend met twee
 halve Vlaantjes / waer van 't eerste halve
 Vlaantje geset word in 't beginzel van 't gē
 men in steld / die sychendlyk Parenthesis, word
 genaamd : ende het ander in 't ende / waer
 Naame is Conclusio, ende worden getekend
 aldus. () Exemphi gratia, Als Graef Zoone
 zag, (dien van Natuuren stom was dat een
 Soldaat zyn Vader wilde doorsteken, &c.

Dan de Copulatio ; in het Latijn Hyphon in
't Griex ; een Zaam-knoopinge in 't
Dupta (-)

Copulatio, Ist in onze Taale den te samen
knoopinge : daar mede myn twee Woorden den
maklander knoopt / ende word geseld aldus / by
Voorbeeld : Agtet niemand gelukkig eer hy in
zyn leven ge-eyndigt heeft. Hier ziet gy in
ge-eyndigt, hoe dit Woord word gekonden / ende
hoe dit Woord te samen den maklander ge-
hoyt. Beisgelyk / Wyn-ranken, Zee baaken,
Dys-offer, Zamen-komste, Schrijf-penne,
by d'ingelische boeken.

Dan het Treken Divisio, (- of -)

Divisio, Dat is den Verdelinghe der Syllab-
len / ende dat moet myn gebruykelyk als myn
't ende van een Logel in 't Schryven / den
Woord van maklander moet deelen / door die
de plaats is. Het word aldus het geheele Woord te
beleyden / deylende also 't Woord af met Ely-
labant my sulc als dan na de laatste gelatene
Syllabe vallen het Treken voorsz. (-of-)

Dan het Treken Apostrophus, (')

Apostrophus, Ist so veel te seggen / als den
weg neminge van een Vocale, of selft-klinker /
ende word dit Treken altoes geseld in dezelve
plaatsen daar die Vocalis, of selft-klinker is
weg

weg genomen / om aan te toonen dat daar een
 Vocalis. is uyt gelaten als in deze Woorden /
 d'Eerste, d'Akker, d'Eeuwige, t'onzent,
 t'uwent, t'allen tyden, &c. In welcke d'Apo-
 strophus, moet staan agter de (d) sy (t) om
 dat de uytgelaten Vocalis, daar behoort te staan /
 beteekende (d) de, ende de (t) tot, gelyk of
 'er stonde / de eerste, de Akker, de Eeuwige,
 tot onzent, tot uwent, tot allen tyden. &c.
 Moet ook dat agter de (d) neg (t) geen Apostro-
 phus, sy mag comen / 't sy' sy het volgende
 Woord met een Vocalis begint / gelyk ge in de vol-
 gende Woorden ziet; want men niet mag Sijne
 wen / d'Heeren, d'Staaten, d'Gedeputeerden,
 d'Meester, maar de Heeren, de Staaten, de
 Gedeputeerden, de Meester, &c. 't welck
 nochtant by veel Schrybteny gewelick word mit-
 bruykt; zomtydt gebruikt men dit Teekeny op een
 andere manere / ende word als dan een Apheresis,
 dat is: een voor-afneminge genaamd / hier word
 als dan het Teekeny gesteld voor de ('t of 't) also
 de Vocalis, sy andere Letteren / aldaar weg ge-
 nomen sijn / gelyk ge ziet in deze Woorden /
 't was, 't zal, 't Welk, 't Volk: 's Smorgens,
 's Avonds, 's Nagts &c. Welck besekend de
 ('t) het, de ('s) des, als of 'er stonde / het is,
 het was, het zal, het Welk, het Volk: des
 Morgens, des Avonds, des Nagts, &c.

Van de Abreviatien ; ofte verkortinge der Nederlandsche Woorden en Syllaben.

Aangaande de Abreviatien ofte verkortinge der
Woorden in 't Schryven / zy is overvloedig
in onze Nederlandsche Taal: en zo ik die alle wilde
aanteygen / behoeft alteen daar toe veel een Groot
boek: zal dan hier nu slegts eenige af-beelden die
meest bekend en in gebruik sijn / als volgt:

(En / word gesteld voor ende:) voorsz. VOOR
voorsz. schryven; (voorn. VOOR voornoemd:) ms.
VOOR mist; (ms. VOOR met;) ds. VOOR dat (hs.
VOOR het of heyd;) Sr. VOOR Seigneur; (Mr.
VOOR Meester of Monsieur;) Kon. Maj.
VOOR Koninklyke Majesteit; (Princ. Excell.
VOOR Princelyke Excellencie; (Sed. VOOR Sa-
daagde; Imptr. VOOR Impetrant;) Legt. VOOR
Lequyant of Lequost; (Triumph. VOOR Triuma-
phant;) Zent. VOOR Zententie; (Oblig. VOOR
Obligatie; en zo voort.

TIENDE TRAP.

Leerende de eerste Fondamenten van de Reken-konst.

Numeratio, of Tellinge

Lerd de Getallen noemen en uitspreken / die ge-
maakt worden upt deze tien Cyffers / namelijk :

I / 2 / 3 / 4 / 5 / 6 / 7 / 8 / 9 / 0.					
Cyffer- Getal.	Naam of Waardye	Gemeen Getal.	Cyffer- Getal.	Naam of Waardye	Gemeen Getal.
1	— Een	— I	10	— Tien	— X
2	— Twee	— II	11	— Elf	— XI
3	— Drie	— III	12	— Twaalf	— XII
4	— Vier	— IV	13	— Dertien	— XIII
5	— Vijf	— V	14	— Veertien	— XIV
6	— Zes	— VI	15	— Vijftien	— XV
7	— Zeven	— VII	16	— Zestien	— XVI
8	— Acht	— VIII	17	— Zeventien	— XVII
9	— Neggen	— IX	18	— Achtien	— XVIII
0	— Nulla	— 0	19	— Negentien	— XIX
Cyffer- Getal.	Naam of Waardye	Gemeen Getal.	Cyffer- Getal.	Naam of Waardye	Gemeen Getal.
20	— Twintig.	— XX	200	— Twee-honderd	— CC
30	— Dertig	— XXX	300	— Drie-honderd	— CCC
40	— Veertig	— XL	400	— Vier-honderd	— CD
50	— Vijftig	— L	500	— Vijf-honderd	— D
60	— Zestig	— LX	600	— Zes-honderd	— CC
70	— Zeventig	— LXX	700	— Zeven-honderd	— CC
80	— Achthentig	— LXXX	800	— Acht-honderd	— CC
90	— Negentig	— XC	900	— Neggen-honderd	— CC
100	— Honderd	— C	1000	— Duizend	— M

Dog op een ander Maniere.

Die zijn Getallen al,

Te noemen niet en weet ;

Van Rekening en zal,

Hy geven geen bescheet.

Getallen van Genti: 1
 Dienen
 honderden
 Duzenden
 Dienen
 Duzenden
 Duzenden
 Duzenden
 Duzenden
 Duzenden
 Duzenden

1

12 xij

123 Ic xxij

1234 Im iic xxxiv

12345 xiim iic xlv

123456 Ic xxiim iic lvj

1234567 Imm iic xxxivm vc lxvij

12345678 xiimmm iic xlviii vic lx viij

123456789 Ic xxiimmm iic lviiii viic lxxxix

1234567890 Im iic xxxivm vc lxviii viic xc

96 Zes-en-negentig.

374 Drie-honderd Vier-en-zeventig.

1639 Een-duyzend Zes-honderd Negen-en-dertig

56008 Zes-en-vijftig-duyzend en agt.

307685 Drie-honderd-duyzend 7 Duyzend 600 en 85

Additio, ofte Optellinge.

Lernd hoe men verscheyde Perceelen van Getallen
 in een Zomma zal brengen

9
 5
 3
 7
 —
 24

Als by Crempel : hier ter zjden staan 9 Gulden / 5 Gulden / 3 Gulden en 7 Gulden / onder malkanderen: om die tot een Zomma te brengen za begindte werken van onderen op / ende zegt 7 ende 3 maakt 10 en 5 maakt 15 en 9 maakt 24. Zo is u Zomma volmaakt; ende beloopt 24 Guld.

24 **Guld.** seld die onder de Linie die onder de booga
schreven **Zomma** staan: gelijk hier boven te zien is.

25
62
34

121

Hier staat nu ter 3den 25 **Gulden** / 62 **Guld.**
ende 34 **Gulden** / om deze drie **Perceelen** in
een te brengen / zo begint te werken onder
aan de **Zomma** / te weten dat de 4 aflopen
de opwaards / ende zegt / 4 ende 2 maakt 6
ende 5 maakt 11. Nu moet gp weten dat de Ripe van
5 / 2 en 4 enkele **Getallen** zijn / en de Ripe van 2 / 6
en 3 **Tienen** zijn: daarom seld de 1 van 11 onder 20
4 nu behoud gp 1 / telt die met de naaste Ripe van on-
der op / ende zegt 1 en 3 is 4 ende 6 is 10 ende 2 is 12 /
seld 12 onder de boogz. **Zomma** by 1 die gp onder
de 4 gesteld hebt zo is deze **Zomma** ook volmaakt /
en belooft 121 **Gulden** / gelijk gp hier boven ziet.

Guld.	Stupb.	Penn.	
476	—	12	— 9
779	—	4	— 6
325	—	5	— 12
345	—	18	— 14
<hr/>			
1927	—	1	— 9

Een koopman geeft upt
476 **Gul.** 12 **Stup.** 9 **Pen.**
nog 779 **Guld.** 4 **Stupb.**
6 **Penn.** nog 325 **Guld.**
5 **Stupb.** 12 **Penn.** nog
345 **Guld.** 18 **Stupb.** 14
Penn. Vrage: Hoe veel
dat hp uptgegeven heeft? Steld deze **Getallen** onder
malhanderen gelijkze hier ter 3den staan. Nu begint
van de **Rechter** hand af: zeggende 4 ende 2 is 6 ende
6 maaken 12 en 9 maaken 21 / dan gaat na de vol-
gende **Linie** / van de welke elk **Getal** zo veel als 10
doet / ende zegt 21 en 10 is 31 en 10 is 41. Nu des-
wylle de **Penningen** hier mede opgeteld zijn / zo moet
men geen 41 daar onder stellen / maar over leggen
hoe veel **Stupbers** / (het welke de **Naam** is van de
voorzgaande **Getallen**) dat 41 **Penningen** maaken /

ende men bind 2 Stupbers / ende schieten 9 Penningen
 ober / die men onder deze opgestelde Linie der
 Penningen seld / dewijle dezelve geen heele Stup-
 ber en maaken / ende de 2 die Stupbers 3pn / doet
 men bp de Stupbers / zeggende / 2 en maaken 10
 ende 5 is 15 en 4 is 19 en 2 is 21 en 10 alvorens is 31
 en 10 is 41 / dewijle 2 Guldens ende 1 Stupbers
 maaken / derhalven zet men 1 onder de opgetelde
 Linie der Stupbers / ende doet 2 bp de volgende Li-
 nie der Guldens / werket dan als vooren : zulks dan
 de uptgift hier af is / 1927 Gulden 1 Stupber
 9 Penningen / als blijkt bp 't voorszreven Exempel.

Guld.	Stupb.	Penn.	Guld.	Stupb.	Penn.
1348	— 19	— 12	75432	— 8	— 9
2589	— 7	— 9	32920	— 9	— 8
3354	— 9	— 8	5426	— 7	— 9
3409	— 8	— 9	34783	— 8	— 6
<hr/>			<hr/>		
9702	— 5	— 6	148562	— 14	— 0

Proeve van Additio.

Mer of het gebeurde dat men twijffelagtig
 waer / als men zijn Werk volbragt hadde /
 of dat pmand dagte dat hp hem vergift mogte
 hebben in 't op tellen / zo hond gp uwe Somma
 probeeren ; werpende alle de 9 daar upt / ende de
 Cijffers die hp dan ober hond van de Somma /
 moet andere gelijk zijn / die gp upt den Facit
 ook ober houden zult / als gp van gelijken al de
 9 daar mede uptgeworpen hebt.

Sub.

Substractio, ofte Afrekkinge.

Drend om het minste Getal van het meeste af te trekken / 't welck gedaan zijnde 30 werd het overblijfsel de Rest genaamd. Hier zijn vier zaaken aan te merken; Eerstelijck de Schuld; ten tweeden / de Betalinge; ten derden / de Rest; ten vierden de Proeve.

Schuld	565
Betalinge	431
<hr/>	

Reste	134
<hr/>	

Proeve	565
--------	-----

Schuld op stellen ende onder dezelve de Betalinge / ende (beginnende aan de Rechterhand van onder opwaards) zeggende 1 van 5 blijft 4 / en steld de 4 onder de 1 daar na zegt 3 van 6 blijft 3 / en steld die onder de 3 daar na zegt 4 van 5 blijft 1 / en steld de 1 onder de 4 / Rest dan nog 134 Gulden.

Om nu hier af een Proeve te maken / zo verdeert de Reste 134 met de Betalinge 431 die moeten te zamen weder effen 30 veel upt maken als de bovenste Schuld bedraagt te weten 565 gelijk op hier boven ter 3den getekend ziet. Ende dit is de rechte Proeve van Substractie.

	Guld.	Stupb.	Penn.
S.	3456	— 9	— 8
B.	3345	— 7	— 5

R	111	— 2	— 3
---	-----	-----	-----

P.	3456	— 9	— 8
----	------	-----	-----

Exempel: Een Koopman is schuldig 565 Gulden / waar op hy betaald 431 Gulden / Vraege: hoe veel nog de Rest blijft? Om dit te weten moet men vooz eerst de Schuld op stellen ende onder dezelve de Betalinge / ende (beginnende aan de Rechterhand van onder opwaards) zeggende 1 van 5 blijft 4 / en steld de 4 onder de 1 daar na zegt 3 van 6 blijft 3 / en steld die onder de 3 daar na zegt 4 van 5 blijft 1 / en steld de 1 onder de 4 / Rest dan nog 134 Gulden.

	Guld.	Stupb.	Penn.
S.	58542	— 9	— 9
B.	34221	— 4	— 3

R.	24321	— 5	— 6
----	-------	-----	-----

P.	58542	— 9	— 9
----	-------	-----	-----

Tafel van de Multiplicatio.

Multiplicatio, of Vermenigvuldig.

Leer den Getal / door hem zelven / of door
 eenig ander Getal vermenigvuldigen / waar
 toe nodig is deze volgende Tafel wel vastelijck
 van herten te kennen.

2 maal	2 is 4	5 maal	5 is 25	12 maal	2 is 24	
	3 — 6		6 — 30		3 — 36	
	4 — 8		7 — 35		4 — 48	
	5 — 10		8 — 40		5 — 60	
	6 — 12		9 — 45		6 — 72	
	7 — 14		6 maal		6 is 36	7 — 84
	8 — 16				7 — 42	8 — 96
	9 — 18				8 — 48	9 — 108
	3 maal		3 is 9		7 maal	9 — 54
4 — 12		7 is 49	11 — 132			
5 — 15		8 — 56	12 — 144			
6 — 18		9 — 63	16 maal		2 is 32	
7 — 21		8 maal		8 is 64	3 — 48	
8 — 24				9 — 72	4 — 64	
9 — 27	9 maal	9 is 81		5 — 80		
4 maal		4 is 16		10 — 90	6 — 96	
	5 — 20	10 maal		10 — 100	7 — 112	
	6 — 24		16 maal	8 — 128		
	7 — 28	9 — 144				
8 — 32	10 — 160					
9 — 36	11 — 176					
				12 — 192		
				13 — 208		
				14 — 224		
				15 — 240		
				16 — 256		

Met welke Tafel wy de Cray van
 de Fondamenten der Recken-konst zul-
 len besluyten / also wy **M. II.** niet meer
 als 't beginzel der boozs. Konst / waer-
 genomen hebben te ondertuyzen.

E L F.

Begrijpende verscheijde stigtelijke en Leersame Lijn sprekken.

Beminde Liefhebbers / hier geef ik u nog eenige
ge zeer leersame / Stigtelijke / ende aandagtige
Verken in Gijn met verscheijde zoosten van Let-
teren gedrukt om **U L** daar door zo veel in het
Lezen ende Schrijven van de Gijn-konst (die nu zo
zeer in zwang gaat) mede allengskens te verffenen.
Somminge der zelver Verkenz zomtijds na Schrij-
vende / eenige altemets Lezende ofte ook van bukten
leerende / daar op dan best toe genegen zult zijn:
want de Gijn-konst vermakelijk / zinrijk / ende door-
dzingende is / om de Menschen tot deugden aan te
zetten. **Hoop** dat **U L** deze mijne moeyte ende ar-
bejd niet onaangenaam zal zijn.

Alwaar 't sey kind maar die u leerd /
En houd u hart niet af-gelcerd:
Wanneer my zwaard leeren wil /
Ick maak in 't leeren geen verspil:
Wanneer 't goed is 't geen ik leer /
Laat leeren my / 't sy Knegt of Heer /
Laat leeren my / 't sy Knegt of Heer /
Wanneer ik slegts wat leeren kan /
Sic sal / hoe groot of kleyn in seyn /
Blyd hier in myn Meester seyn.

Wagt u: Jonge Jeugd voor 't kwaad,
Of het nu schoon in zwange gaat,
Laat nooyt een Dag ten einde gaan,
Of gy hebt eerst wat goeds gedaan.

**Niet u gemoed na hoven ziet /
Niet al de Warbische dingen niet.**

*'t Verstand geoeffend vlytelijk,
Zal worden van Geleerdheid rijk,
Maar oeffend gy het niet ter deeg,
En laat het leggen luy en leeg,
Zo zal 't vervuylen en op 't lest,
Niet worden dan een zonden nest.*

**Wanneer een Meester leerd om Wijs /
En 't Kind wel hoord zo word het Wijs /**

**Wanneer men in de Schoole tragt /
Naar Wijshepd die men hooge agt /
Zoo moet een Meester aan zijn hand /
Zijn Leere passen naar 't Verstand /
De Leerling moet ook aan zijn zp /
Zijn Oren leenen stakts daar by:
Wel hooren en wel leeren / maakt /
Dat 't kind aan rijpe Wijshepd raakt.**

**Die in haar Jonge Jeugd bekwame Konsten leeren,
Dat zal haar Groene tijd en Griuze Jaaren eeren,
Dat is de beste Schat, die t' Huys, en over al,
Haar teer-geld, haar vermaak, haar steunzel
wezen zal.**

*Als 't ongeluk den Mensch maakt arm, beroid en bloot,
Zo helpt de trouwe Konst haar Meester in den nood.*

**Wend Jonge Jeugd, het oog van 's Waerelds ydel-
heden,**

**Die by den Mensch voor schoon geagt zijn hier
beneden,**

**Maar stierd, o domme Jeugd! daar U de Deugd
gebied,**

**Daar zijn geen dingen schoon, dan die men niet
en ziet,**

O *Jeugd* wêld tot de *Misry* gang!
Op dat u gees gebrek mag slaan:
So wis niet spaard ter refter tijd:
Verloft zy *Goed* by *Honger* lijf.

*Al wat men naar verlies niet weder kan bekomen,
Diend naauw te zijn gespaard, en neerstig waar genomen,
Ziet al wat eeuw'ig duurd, word in der tijd gezogt,
De tijd de nutte Tijd, dient wy te zijn gekogt.*

De schaamt' omtzent de teere *Jeugd* /
Dat is een teeken van *Deugd* /
Een Teeken van een zagten aard /
Die honderd goede dingen haard.

Wellust word gekogt met pijn.
En zal altoos schadelijk zijn.

Bedwing het rijkhen *Jong* en teer /
Daar geen bedwang is / is geen eer.

*Neem waar de midd' len u gezonden van den Heer,
God helpt die, die niet luy, hem zelven steld te weer.*

Uw' oog moet mikken op het goed,
Uw' Oor maar voor de *Deugd* op doet,
De rest laat loopen, en uw *Ziel*,
Zal krygen 't geen haar wel beviel.

Een *Jongman* buigt hem neer / *bernedert* zijne
zinnen /

Wanneer de *Wijshêd* zelf / hem *onderwijst* van
blinnen /

Daar ledig van der *Teer* des *Wijshêd* / staat
hy hoog /

Verheft hem zelven stout / en pronk maar wat
in 't oog.

**Hoe Zalig Leeft en Sterft de Man,
Die hier wel Leeft, en sterven kan.**

**Gen. Beddig Mensch heeft groot gekwel /
Wantter het gaat zyn Naasten wel.**

**Die zig laat eer aan doen, meer als 't betaamd,
Is wreed geweldig trots, of gek te zyn genaamd.**

**Och! hoe is de Mensch verblind,
Die alleen zyn Wesh behind,
Die de zotte Wereld kiest,
En zyn weerde Ziel verliest.**

**Betrouwt geen Hypocriest. of Vriend op valsche gronde,
Die anders is in 't Hert, en anders in den Monde.**

**Van vooren is hy wit en bied u Vriendschap aan,
Van agteren is hy zwart, vol Haat en Nijt belaan.**

**Daar is geen Weg zoo kwaad /
Daar de Peugh niet dooz en gaat.**

**Hoe rolt het los geluk, hoe gaan des Waerelds zaaken!
't Is Rook, 't is enkel Wind, al wint de Menschen maaken,
Haar voorspoed Een en Staat; haar hoogst geagte goed,
Gaatschielijk op en neet gelijk als Ebb' en Vloed.**

**In 't straffen Godt wel langzaam is /
Maar als hy straft / hy straft gewis.**

**De Zegen Godts maakt Rijk, zyn Oogen voor ons
waaken,**

**Ey wild dan niet te zeer naar Aardsche Goederen
haaken,**

**Maar zoekt eerst Godes Ryk, en zyn Gerechtig-
heyd;**

**Kost, Kleedeten, Drank en Huys, is u dan al
bereyd.**

**Die leugen spreekt zoo voor als naar,
Word niet geloofd al spreekt hy waar.**

**Sie daar een Dambagt heeft geleerd /
Sie heeft ter noed waar hy op leerd /
Een Dambagt zo gering ony doet /
Dat niet zyn eigen Meester weerd.**

**Den geest vergaat / 't Verstand verdoyd /
Wanneer het niet ge-deffend word.**

**En zegt niet alles wat gy Weet,
Nog gelooft niet wat elk uytmeect,
Nog doet niet alles wat gy kond,
Nog lust niet al wat lust u Mond.**

**Wanneer de angst ons meest verbaast,
Dan is Gods hulp ons 't allernaast.**

**Egy kwaad gemogd baard groote pijn /
Sie weel doen: Alst hy vreylyk zyn.**

**Een Spand die daar kijft / en zal u niet verraden /
Al maakt hy veel gebaar / veel minder zal hy scha-
den /**

**Maat / die daar zwijgt / die zal u krenten on-
berwagt ;**

En geven u een stoek / eer op het zyt verdagt.

**Het leeren word niet in-gedrongen,
De lust moet wezen in den Jongen.**

**Zodanig als de Mensch heeft afgeleyd zyn Eeden,
Zodanig zal de Mensch voor Godes Oordeel reden,
Zodanig als de Mensch daald neder in het Graf,
Zodanig reylt hy op, in vreugd of kelsebe straf.**

Wat

Wat fcherp is in de Mond, dat doet de Spijse
smaken;

't Is Peper, Zout, Azijn, die goede Sauze maken;
Geeft Kinders zoete Koek, en Vrouwen nieu-
we Most,

Wat op de Tonge bijt is rechte Mannen kost.

Die zorgeloos hem verlaat / op bystand van zijn
Dynden /

Die zal hem in der nood dierlijk bedrogen binden.

Witte Ravens vind men zelden,

Alzo zelden vind men trouw,

Maar die zijn hoop op Gods wil, stelden,

Hadden daar van noit berouw.

*Het Kind van boote Geest, verbeterd en veraard,
Na dat de Ouderen tugt, de Roe gebruykt of spaard,*

Ach! 't is een nietig ding / dat wy hier Schoon-
hepd noemen!

Daar op de Waereld sloft / daar van de Vrou-
wen roemen.

Neemt weg een enkel Del / al wat daar onder leyd:
Is niet als vuple stank en rechte wylghepd.

't Is alles wel als 't is wel,

Want 't eynde maakt ook dikwils spel.

*Al slaapt de Waarheid voor een tijd,
Zy word gewekt tot Leugens spijt.*

Waar de Mensch is 't ligt te Liegen /

Maar wie say **BOSES** oeg bedriegen?

Zo

Zo jonge Luyden wisten 't wel,
En Oude Luyden konden 't Spel;
Geen van hun beyde zoude oyt,
Zo lang zy leven zyn beroyt.

Wat is van 's Werelds vzeugd / de Jeugd is haast
verdweenen /
En met de snelle Jeugd / gaat ook de vzeugd daar
heen /

En als den korten Dag / ten eynde is gegaan /
Wat vzeugde wat verdriet? het is 'er mee gedaant.

*Een kwalyk opgetrokken Kind,
En is niet beter als een Rind,
De Kinders zijn, of hart of zagt,
Na dat zy worden opgebracht.*

En Oordeel niet, maar 't oordeel schort;
Op dat gy niet ge-oordeelt word,
Want met die maate die gy meet;
Zult gy daar na ook zyn besteed.

*By is van Gecf by Wyfheid niet /
Siet altyd op het kindt lot.*

Den Hef word van den Dyp allengskens uptre-
geeten /
Het Staal word door de Lugt / en metter tyd ber-
sleeten /
Al valt den Ephen Boom niet juist den eersten
slag /
Hy vzeekt zyn steplen klypn / op 't eynde van den
Dag.

*En Doet geen Kosten wie gy zijt,
Meer als u Winst en Renten lijft.*

Gelijk als Mensch en Mensch verschillen in de
Leden,
Zo is ook Mensch en Mensch verscheyden in de
Zeden,
Gelijk als Mensch en Mensch verschillen in de
Spijs,
Zo heeft ook yder Mensch een onderscheyden
wijs.

Een Sterigaard die spakt / dat hy veel liever wonne /
Een Tepel Gouds als van Verstand een volle Conne /
Maar een Konst-Hebend Man agt meer in zijn
gemoed.
Een Druppel Wijsheid / als een heele Zee vol
Goed.

*Tot d' Aard wy al te zaam behooren,
De Dood die komt ons alle by,
Wy worden ongelijk geboren,
Maar ingelykhejd sterven wy.*

Oplaas / wat is den Mensch ? een Wind / een
Rook / een Waassem /
Een Schaduw zonder Lijf / een Damp / een lichten
Wassem /
Een Mist / een schrale lugt / een teer en nietig
Dat /
Een broffen Warden-pot / en ik en weet niet wat.

Al wat beginzel heeft ontfaan;
Dat moet eens tot het eynde gaan,
En wat 'er oyt geboren was,
Het moet al sterven vroeg of ras.

Een

Een Vriend, moet om een Vriend, een oud gebrek
verlaten,

Een Vriend moet om een Vriend, zijn eygen we-
zen haten,

En worden als zijn Vriend, een Vriend moet
om een Vriend,

Vrywillig onderstaan ook dat hem niet, en diend;

't Is een Wijs Mensch die kan zien /

Wat hy doen moet / of moet blien /

Maar nog Wijzer is de Man /

Die zijn fouten meken kan;

Wdertwijst die zonder rijt /

Scheld zijn Naasten Misdaad kwijt.

Wild gy reizen door het Land,

Hebt Vyf dingen by der hand,

Hebt voor eerst een Ezels oor,

Dat is, past op u gehoor,

Hebt het ooge van een Valk,

Dat is let op menig Schalk,

Hebt de Beenen van een Hert,

Ziet dat gy niet gevangen werd,

Hebt dan ook een Verkens-muyt,

Dat is gezeyd ontziet geen vuyl,

Hebt een Kemels-rug in druk,

Zo trest u niet 't ongeluk.

Siet met de Goeden omme gaat /

En agt ik noyt myn loven kwaad /

En die met kwaden veel verhoert /

En heb ik noyt door goed ge-eert.

Die in weelde zijn gebwend;
En van d'oeffheid noyt geschend:
Die 't geluk van alle kant:
Dalt gelijck als in de hand/
Dallen dikmaals onder voet:
Doo; haer al te g'roote Goed:
Al te hoog verheven Staat:
Doo; zijn zwaart' om leege gaat.

Een g'roote Rav / sy niet daar is/
Een g'roote Penne zonder Sinn' /
Een g'roote Stad sy weinig Lief /
Een g'roote Peurb sy niet voorzich /
Een g'roote Schuur sy weinig Brand /
Een g'roote Rop sy bloey Verstand.

Eere die de Wijsheyd geeft,
Altijd bloeyd en altijd leeft,
Die Geleerd is en begaast,
Die zijn Borst met Wijsheyd laast,
Haar, nog hoon, nog lange tijt,
Nooyt zijn Naam of Eer verlijst,
Een Geleerd Verstandig Man,
Na de Dood nog leven kan.

God en niemand meer te vreezen;
Wel doen, altijd vrolijk wezen,
Eer aan doen zijn Ov'righeyd:
Leven vroom in stilligheyd,
Buyten dienst van Hof en Kerk;
Vlytig by zijn eygen Werk,
Goed ter nooddruft en geen meer
Zulk een leven ik begeer.

Leerende alderhanden Couleuren van
 Inkt te maaken, ook Goud en Silver uyt
 ter Penne te schryven, met nog eeni-
 ge aardige secreten der Penne.

NH hoor 't lest ende tot een toe-gift / indien gij
 H. T. Schryft met eenigerhande Couleuren ber-
 cieren wildet / ende geerne zoudet weten hoe men al-
 derhande soorte van Inkt zoude konnen maaken /
 so heb ik 't meestendeel der Inkten en Couleuren (uut
 Daar toe nodig) alhier gesteld ; Daar en boven op
 wat maniere gij met Goud en Silber zult mogen
 Schryven / ook mede de Temperatuute tot alle de
 Couleuren te maaken. Hier by heb ik ook nog eenige
 secreten der Penne gesteldt : alles tot H. T. Besse-
 ninge / gerps / lust / vermaak / ende profps.

Om zeer goeden Zwarte Inkt te maaken.

Nemt ander half Pond Regenwater ende doet
 daar in drie Onzen gebroken Galnoten / ende
 laat 't so staan twee Dagen in de Zonne / dan doet
 'er nog twee Onzen Ongers Koper-rood by kleyen
 gestooten / ende roerd 't wel onder een met een Stok /
 ende siet het wederom twee dagen in de Zonne : Ten
 laasten doet daar nog in een Once Gomme van A-
 rabien die zeer klaar is ende kleyen gestooten / met een
 once Ganaat appels schellen indien gij die bekomen
 kondt. Dan laat 't een wepnig zieden met een zagt
 Pper / ende gietet klaar boven af / dat zult gij mogen
 bewaren in een Glas ofte Loden Dat ende 't en zal zeer
 zwaren ende uitermaten goede Inkt wezen.

Een ander maniere, om met der haast goede
Zwart Inkt te maaken.

Gij zult nemen drie Pinten Wijn, een Vierendeel
van een Pond Salnoten in stukken gebroken/
laatze zieden in de woorsz. Wijn / altijd wel om roe-
rende / tot dat een derden-deel van den Wijn in ge-
zoden is: neemt het als dan van 't Dpet ende nog
laauto zijnde / doet 'er een Dieren-deel ponds Koper-
rood in / ende roerd het nog een wijle tijds wel / ende
laat het staan tot des anderen daags. Neemt dan
een ander Pot ofte kuyke / daar in gij die Inkt
wilt laten / ende roerd hem eerst wel omme / ende
zigt hem door een Doek of Leems in een ander
Pot / ende doet 'er dan in vijf Onzen Gomme / en-
de hij zal zeer goed en zwart zyn.

Om Rooden Vermilioenen Inkt te maaken.

Neemt Vermilioen / ende wijfset op eenen Steen
heel fijn / tot dat het geelagtig word / met
schoon Water / ende dezelveu gewezen zijnde / zult gij
't selve Vermilioen leggen in een stuk kuypt / 't welk
gij hot gemaekt zult hebben / daar zal de vogtigheyt
uitzecken / ende droog zijnde / doet 't in een Doek-
ken: Als gij nu uw Vermilioen bezigen wilt / neemt
daar van zo veel gij wilt / mengtze met geprepa-
reerd klaat Epe / of wit van een Ep / zo dik als
Bij / laatze in de Zonne droogen in een Glas / en-
de wel gedroogt zijnde / doet het in een Vooghen /
ende wissende rood scheyben / mengt meest met Wa-
ter ende klaat Epe Nota. Zo in uw Verwe enige
Blaasken / of Bobbelkens koomen / zo neemt
wat Maerte uit uw Oren / of een Droppelken
Oste Galle / of een weynig Myrhy / doet het in de
Verwe / zij zullen in 't roeten verdwynen.

Een

Een goede maniere om Bresilie te bereyden.

Nemt een **M**ingelen goed klaar oud **B**ier / twee gemeene **R**oemers oud regen-water / een **R**oemer **W**ijn / azijn / doet daer in een half **P**ond **B**resilie / drie **L**oot-witten klare **W**ijn / ende een **L**ood **G**ummi **T**ragacanti, zied het te zamen op de helfte / ende giet het als dan klaar af / ende behoud het reynelyk dat 'er geen **S**tof nog bunghyepd in kome / 't word hoe langer hoe schoonder.

Nog een maniere om heel schoon **R**ood **B**resilie te maaken.

Nemt een **L**ood **B**resilien houd / kleyn gemalen ontzent 30 deel **W**ijn / ook gebrooken / in een half pint **P**othien / ende daar op **R**egen-water gegoten / tot dat het **P**out bedekt is / laat het een **D**agt weeken / doet 'er dan 's **M**orgens 30 deel **W**ijn-**W**ijn toe / dat het **P**othien op drie vingeren byet bedekt op / ziedet die te zamen / tot dat het vierde deel of **W**heet is gezoden is / op zult het dikwyls onder het zieden om roeren / daar na zult op 't zelve door een doek zeygen / in eenen schoone **P**ot / stop hem wel dicht / 't zal goede **I**nk't zyn.

Om schoone **B**laauwe **I**nk't te maaken.

Nemt wel gezupberde **S**malte / mengtze met **S**om-water / ende dat matig / dat het niet te dik en zy : ende om de proebe daar van te doen / zo maekt een **L**etter of twee met de **S**malte / ende droog zijnde legt 'er een schoon **P**apier op / wrijft dat **P**apier 't welk op de **L**etter leyd stijf met 'er hand / blijft de **S**malte aan 't **P**apier hangen / zo moet 'er meer **S**omme in. Om wel met de voorsz. **S**malte te mogen schryben / zo moet men een slappe **L**ange **B**enepte **P**enne

Penne hebben. Zo de smake byzyn word door
lange staan / zo giet het Gom-water af / ende doet 'er
klaat Water op / roerd het wel om / ende laatze zinken /
ende giet als dan het Water daar van / tot datze
weder schoon is / ende als gize wederom bezien
wilt giet 'er Gom-water op als vooren.

Om op drierhande maniere Geele Inkt te maken.

Noemt Oryment / ofte Antipigmentum, sijn
gewezen met klaat Epe getemperd / is
schoone Gele Inkt.

Oegelijks Zaffraan met Eper-dooyns ge-
mengt / is goede Gele Inkt.

Item Zaffraan gewecht in versche klaat Epe /
een Eemaal lang / giet dat geel Eptwater in een Pot-
ken ofte Schuype / ende tempert daar wat bereyde
Wassicot in / 't is ook schoone Gele Inkt.

Om Groen te maaken, daar men mede
Schryven ende Verwen mag.

Noemt Spaans Groen / Litargerium ende Quik-
silver / stamp het al te zaam met Kinder-
pisse / daar na Schijft / verft / of Schilderd 'er
mede / ende gij zult een schoone Couleur zien ; als
ofte het Emmerand Berwe waer.

Een goede maniere om Goud te bereyden
dat men daar mede Schryven kan.

Noemt oprecht Salarmoniac, en zeer het Gom-
water / dat moet men zo lang wijven tot dat
het een wit Paphen wort / ende als dan zal men een
Blad geslagen Goud t'effens nemen / ende dat daar
wel onder wijven / tot dat het kleyn sp / en als dan
zal men wederom een ander nemen : ende dat ook
alzo gewezen zijnde / wederom een ander / tot dat ook
gij des Gouds genotg hebt. Nota : Dat het zelve
Goud

Goud wel een Hute geweven moet worden / neemt
het als dan wel rijn op / ende doet het in een zupber
Glaze Schaale / met zeer klaar ende zupber Regen-
water: 't Zelve lauto maahende / roer 't als dan met
een zupber Beerken wel onder malkanderende ende laat
het staan zinken / giet het Water zoetslijft af / buid het
wederom met schoon Water / ende roerd het omme /
gp moet het Water zo dikwils af gieten / ende
wederom versch op gieten / tot dat alle bettigheyt
ende onzupberheyt wel of is: Ende als dan zult gp 't
Goud zoethens met een schoon Penceel in de Schelpen
doen / ende verspreyden 't in de Schelpen / laat het als
dan droogen: als gp 't gebzuphen wild zult gp klaar
ende dun Gom-water nemen / ende gebzuphen 't zo
het **W** gelieft / maahende niet meer als gp van
nooden hebt.

Om het sijn Goud te breeken dat men daar mede
Schilderen ofte Schryft met Pen of Penceel.

Nemt geslagen Goud / ende hier Duppelen Ho-
ning / mengt 't af te zamen wel / ende doet het in
een Glaashen. Ende als gp 't te werke stellen wild
zo temperd het met Gom-water / ende 't is gedaan.

Om met Silver uyt de Penne / ofte Pen-
ceel te Schryven.

Wild gp nu silver bereyden / om daar mede uyt
den Penne / ofte uyt den Penceel te schryben
zo handeld daar mede op dezelve wijze en maniere /
als hier boven van 't Goud gezejd / exempt dat gp
in plaats van Geslagen Goud bladen / zult moeten
nemen geslagen Silver bladen: de rest is alles ge-
lyk als met het Goud.

Om verheven Letters van Goud en Silver
te maaken.

Nemt twee Bollen Lookſ / maaktze wel ſchoon
ende ſtootze / ende perſt 'er het Sap uyt zo ſlijf
als gp kond. Van doet 'er in een luttel Inkt / dat het
zwart iſ / ofte een wepnig Zaffraan zonder Inkt /
ende ſchryft daar mede grootagtige Letters / ofte
andere / en laatzze droogen. Daar na zo ober-tzekze
nog eens / om zo dik te maaken als gp die begeert /
ende laatzze drooge. Als gp u Goud daar op leggen
wilt / zo maaktze warm met uwen Waſſem / ende
legget daar op utwe Goud-blad / dan bedekt 't rerſtond
met Catoen ende wyſbet / zo zal der afgaan dat niet
gebat heeft. Zo doende zal u Werk verguld bliſſen
en verheben / 's welk zal luſtig wezen om te zien.

Om te Schryven dat men niet kan lezen als by Nagt.

Mengt Brandewijn en Geſtooten Glimhout te
zamen / 't welk 's Nagts glimt / ende ſchryft
daar mede op droog Papier / zo zal men 't niet
kunnen lezen als in der Nagt by donker.

Om Letters te Schryven die niet lezelyk
zyn, dan tegen het Vyer.

Nemt Salarmonic, ſtootet wel kliepne / ende ſol-
veerd het in 't Water / dan ſchryft daer mede wat
u belieft op ſchoon Papier / ende latet droogen.
Als gp het lezen wilt / houd 't Papier tegen 't Vyer /
ende gp zult 't wel lezen. Ofte neemt Limoen-zap /
ofte van Wijn / wat gp daar mede ſchryft / en
iſ niet lezelyk dan tegen 't Vyer.

Om Letters en Inkt-vlakken uyt te doen, op 't Papier.

Nemt Salpeter ende Onger Koper rood / van
elkſ een Pond / Diſſeleerd het te zamen. Van
nemt

neemt een Spongie / ende maakt die nat in die Water / ende wyft daar mede de Letters / zo zullen ze terfcond wygaan. Ofte anders neemt Poeder van wit been ende plepftert twee Onzen / wyf het wel klepn / ende mengtze te zamen / ende tempertze dan met een Dopz van een Ep / ende beftijht daar mede u Letters / en laatze alzo droogen. Dit gedaan zynde / gschraapt het of met een Penne mes / zo zal 't Papier wit blijven.

Een water dat de Letter terfcond eetet van 't Papier.

Nemmt een Pond Ongeurs Koper-rood / drie Pond Salpeters / vier Onzen Vermilioen / ende vijf Pond Wupn / Roomfche Souli / floot dat te zamen tot Pulver / ende Difeleert het in een Glase Dat met zagt Dper / zo zullen 'er af Difeleeren twee Waters / het een Wit ende het ander Groen : is 't dat ge neemt een luttel van het eerste / legget op een beschreben Blad Papiers / wyfhende voortz met een fcherpen grove Doek op de Letters / zo zullen terfcond af gaan van het Papier / ende 't zal zo wttt wezen als of 'er noyt Inkt op geweest en hadde. Ten tweeden is 't dat ge 't boorzepde Water warm maakt / en over dien damp houd een beschreben Blad Papter / het zal terfcond zyn als of het over tien Jaaren te vooren geschreben waer.

Om een Poeder te maaken , daar men de Inkt vlakken die op 't Papier gevallen zyn , of ook de Geschreven Letteren , kan uyt het Papier doen.

Nemmt wel gewezben Ceruse / tempertze met Amandel-melk / en laatze droogen / dan zult geze weder wyfben / ende laatze droogen als boven / endz dat tot zeven reysen. Ende bewaard dit aldus tot Poeder

der gebzagt Ende als g^r't gebzupken wild / om de
 Blakken ende het Beschzift mede upt te doen / neemt
 een kleyn Doepken in schoon water nat gemaakt /
 wzingt het water upt / ende spzepdet op de plaatse
 daar g^r't gebzupken wild / laat 't daar een tittel
 tijds op leggen / tot dat 't Papier ende Inkt wel
 bogtig daar af geworden sp; daerna neemt 'er dit
 Doelighen wederom af / ende op de blakken of
 Letter dien g^r upt doen wild / doet een wepnig
 van 't boozzeppe Cerus-poeder / ende laat 't alsoo een
 geheelen Nagt lang leggen. Des anderen daags
 neemt eenen droogen schoonen Doek / ende wrijft
 'er mede op 't boozzepden Poeder / het Papier zal der
 wit af blyben om daar op te mogen schzryben als te
 booren / ende beter ook / ende en is het in de eerste
 repse 'er nog niet al upt / zo doet het noch eens /
 ende g^r zult 'er geen gebzels aan vinden.

Om Temperatuur of Gom-waiter te maaken , om
 verscheyden Verwen mede te Temperen.

Nemt een Loet Arabische Gom / ende smitzent
 een halve groote Noet Gommi Traganti doet
 dit in een zupber Potken of Kopken / giet daar schoon
 Regen water over / twee vingeren bzeet hoog / laat
 het alsoo toe gedekt staan vier dagen lang / dat het
 doozwrekt word / daar na neemt een zupber Stok-
 ken ende roest 't wel onder malkanderen / zet het dan
 op eenen kleynen gloed / laat het warm worden / maar
 niet zieden / gestadig ont roetende om de klontz te
 doen bzeken ende versmelten / zyg 't dan dooz eenen
 Linnen doek / daar na gieter weder zo veel schoon
 Water over / tot dat het zo dik is als Boom-olje /
 doet het dan in een Glase Flesse / wel toe gestopt
 om u temperatuur te bewaaren booz stof en buplig-
 heyt / maar g^r moet 't alle Dagen met een Stokken
 wel

Wel om roeren tot dat de dikke bergaan ende versmol-
ten is / want de Gomme Traganti, dyfst lange
hoben / al eerze geheel versmolten en veranderd is:
Indien gp nu bevind datze weder te dik ende te kle-
vig is / zo gieter weder klaar water ober als booren.
Deze Temperatuur word dooz oudhepb klaar / ende
de Tragant, zinkt na de grond / zo datze hoe ouder
hoe beter is / gieter dan een wepnig kroose water in /
om een goede reuk te behouden. Met dit Tempera-
tuur water behoud gp de Berwen ligt ende schoon /
want de Arabische-Gom alleen / maakt de Coleuren
donker ende doebig. Tempereerd dan hier mede u-
we Berwen / ende als zp u verdoogen zo beboogtigtze.
weder met een schoon water: zp zouden anders dooz
de Tragant, al te leenig worden: Dog zo gp merkt
dat u Inkt / of Berwen / met ter tyd te dun word / als
dan gieter weder van' dezen Temperature ober / zo
behoud gp al u Becoleurden Inkten altyd schoon.

Korte Vragen voor de kleyne Kinde- ren door JACOBUS BORSTIUS.

Vrage Wie heeft u geschapen?

Antw. Godt. Gen. 1: 1.

Vrage Hoe veel Goden zyn der?

Antw. Een Godt. Deut. 6: 4.

Vrage Wie is die Godt?

Antw. De Vader / Zoon en Heylige Geest / een Godlyc Wezen en drie Personen. 1 Joh 5: 7.

Vrage Hoe heeft Godt den Mensch geschapen?

Antw. Na zyn Beeld gods en opragt Gen. 1: 2

Vrage Welk is Godts Beeld?

Antw. Gerechtighepb ende Heylighepb. Eph. 4: 24.

Vrage Heeft den Mensch dat Brein nog?

Antw. Hetn / by heeft het verlooven dooz de Zonde. Psal 7: 29.

Vrage Wat is Zonde?

Antw. Ongerechtighepb. 1 Joh. 3: 4.

Vrage Waar upt kend gp de Zonde?

Antw. Upt de Wet Godts Rom. 3: 20.

Vrage Wat is de Wet Godts?

Antw. Een regel van ons leuen. Gal 6: 16.

Vrage. Wat opstcht de Wet Godts van ons?

Antw. Godt lief hebben boven al / ende onze Naasten / als ons zeluen. Matth. 22: 37 / 43.

Dize

Vraag **Waarom** is dat volkomen
 Igh doen?
 Antw. **Heen**. **Exek.** 20 : 9.
 Vraag **Waarom** niet?
 Antw. **Om** dat wy **Verlozen**
 sijn. **Act.** 3 : 3.
 Vraag **Van** waar komt die ver-
 loztheit?
 Antw. **Van** **Adam**. **Rom.** 5 : 12.
 Vraag **Wat** heeft **Adam** gedaan?
 Antw. **Van** den **Verboden** **Boom**
 gegeten.
 Vraag **Hoe** heet die **Doem**?
 Antw. **De** **Boom** die **Heenisse** van
God en **Akwaad**. **Gen.** 2 : 9.
 Vraag **Waarom** was dat **Loedel**?
 Antw. **Om** dat **Godt** het **verbo-**
den had. **Gen.** 2 : 16 / 17.
 Vraag **Waar** bleef **Adam** doe?
 Antw. **De** **Engel** met een **Zwaard**
 jaagde hem **uyt** het **Paradyf**.
Gen. 3 : 24.
 Vraag **Welke** is de **Styffe** van
 de **Sonde**?
 Antw. **Dood** en **Hel**. **2** **Cor.** 1 : 9.
 Vraag **Wie** heeft de **Hel** gemaakt?
 Antw. **Godt** de **Heere**.
 Vraag **Dooz** wien?
 Antw. **Dooz** de **kwade** **kinde-**
ren / en alle **loosloze** **Men-**
schen. **Matth.** 25 : 41.
 Vraag **Waz** sijn **kwade** **Kinderen**?
 Antw. **Die** **haer** **Ouders** / ende
Meesters **ongehoorzaam** sijn /
 ende **Godts** **geboden** **veragten**.
 Vraag **Wat** **Styffe** **lydenze** **in** **de** **Hel**?
 Antw. **Zy** **handen** **in** **het** **Gr-**
wige **Sper**. **Marc.** 9 : 48.
 Vraag **Wilt** **gy** **daer** **sijn**?
 Antw. **Heen** / **in** **waar** **geerne** **in**
den **Hemel**.
 Vraag **Wie** **zal** **daer** **in** **komen**?
 Antw. **Alle** **gode** **kinderen** **en** **Ge-**
loofige **Menschen**. **Joh.** 5 : 29.
 Vraag **Wat** **doen** **daer**?
 Antw. **Zy** **Zingen** / **Reyllig** / **Wep-**
lig / **Reyllig** **is** **de** **Geest**
der **Wyschearen**. **Spred.** 4 : 8.
 Vraag **Wie** **zal** **ons** **daer** **hengen**?
 Antw. **Onze** **Zaligmaker**?
 Vraag **Wie** **is** **uw** **Zaligmaker**?
 Antw. **Jesus** **Christus**. **Matth.** 1 : 21.
 Vraag **Waarom** **Verlozen** **is** **hy**?
 Antw. **Godt** **op** **Mensch**. **Matth.** 2 : 5.

Vraag **Is** **hy** **God** **van** **zelfs** **heere**?
 Antw. **Ja** **hy** **is** **Godt** **van** **zelfs**
heere **en** **Werd** **was**. **Joh.** 1 : 1.
 Vraag **Wanneer** **is** **hy** **Mensch**
geworden?
 Antw. **In** **de** **Volheyt** **des** **Opd.**
Gal. 4 : 4.
 Vraag **Wyt** **wien** **is** **hy** **geboort**?
 Antw. **Wyt** **de** **Maget** **Marta**.
Luc. 2 : 7.
 Vraag **Dooz** **wien** **hagt** **is** **dat**
geschied?
 Antw. **Dooz** **de** **hagt** **des** **Reyl-**
gen **Geest**. **Luc.** 1 : 35.
 Vraag **Waz** **inde** **maakt** **hy** **ons**
Zalig?
 Antw. **Met** **sijn** **lyden** **ende**
Sterven. **1** **Pet.** 3 : 18.
 Vraag **Onder** **wat** **Rijter** **heeft**
hy **geleuen**?
 Antw. **Onder** **Pontus** **Pilatus**
Joh. 19 : 15.
 Vraag **Wat** **dood** **is** **hy** **gestoghen**?
 Antw. **De** **dood** **des** **Kruyffes**.
Joh. 2 : 9.
 Vraag **Dooz** **wien** **is** **hy** **gestoghen**?
 Antw. **Dooz** **sijn** **Volc**. **Matth.** 1 : 21.
 Vraag **Wie** **is** **sijn** **Volc**?
 Antw. **Alle** **Geboofige**. **Joh.** 3 : 26.
 Vraag **Wat** **is** **gehoeden**?
 Antw. **Met** **sijn** **Wert** **op** **Godt**
begonwen. **Act.** 1 : 1.
 Vraag **Is** **het** **genooz** **dat** **men**
zyd **in** **gehoede**?
 Antw. **Heen** / **men** **moet** **hem** **be-**
keeren. **Matth.** 7 : 21.
 Vraag **Wat** **is** **bekeeren**?
 Antw. **Sijn** **leben** **te** **beteren**.
Matth. 3 : 8.
 Vraag **Waar** **in** **bestaat** **de** **betering**?
 Antw. **In** **het** **akwaad** **te** **laten** **en**
het **goed** **te** **doen**. **Jes.** 1 : 17.
 Vraag **Hond** **op** **den** **Hemel** **daer**
mede **verhienen**?
 Antw. **Heen** / **Christus** **heeft** **ze** **hoed**
ong **verhien**. **Luc.** 17 : 20.
 Vraag **Waar** **dooz** **word** **het** **Ge-**
loof **verfiet**?
 Antw. **Dooz** **de** **Sacramenten**.
 Vraag **Wat** **is** **een** **Sacrament**?
 Antw. **En** **Tecken** **en** **Zegel** **van**
Godts **genade**. **Rom.** 4 : 1.
 Vraag **Hoe** **viel** **Sacramenten** **sijn**
er?

Antw.

Leetl. Hoe den Heiligen Doop
 en het Geheugen Wandmaal.
 1 Coz. 12: 13.

Vraag Wat beduyt den Doop?
Antw. De af-washinge der Con-
 de. Hand. 2: 16.

Vraag Aan het waterloft Water
 de Zonden af wasschen?
Antw. Neen/ Christl Bloed reynigt
 ons van alle Zonden. 1 Joh. 1: 7.

Vraag Waarom moet men de
 Kinderken Doopen?
Antw. Om datze in Gods Ver-
 bond sijn. Hand. 2: 29.

Vraag Wat beduyt het Dood in
 t Wandmaal?
Ant. Christl Lighaam. Matt. 26: 26.

Vraag Waarom word dat Dood
 gegeten?
Ant. Om dat Christl Lighaam aan
 hetzjupps gedronken is. 1 Coz. 11: 24.

Vraag Wat beduyt de Wijn?
Antw. Zijn Bloed. Matt. 26: 27.

Vraag Wie heeft dat In-gefeld?
Antw. Christus doe hy verken
 zonde. 1 Coz. 11: 28.

Vraag Doop; wien?
Antw. Doop de Seloohige / die
 haar zelve beproeben.

Vraag Waar toe heeft hy dat
 Ingefeld?
Antw. Tot sijn gedagtenis. Luc.
 22: 19.

Vraag Wat moet men daar by
 gedanken?
Antw. Christl Liden en Ster-
 ven. 1 Coz. 11: 26.

Vraag Is Christl Lighaam dan
 niet in t Dood?
Antw. Neen; het is in den Hemel /
 en zal daar blyven tot de Jong-
 sten Dag. Hand. 2: 21.

Vraag Wat zal hy van komen doen?
Antw. Opveelen de Levensige
 en de Dooden. 1 Tim. 5: 1.

Vraag Wie moet men van het
 Wandmaal affhouden?

Antw. De onbehoorde Menschen.
 die van de Waarschep af dwa-
 len. 1 Coz. 5: 11.

Vraag Waar doop; moet men die
 af houden?
Antw. Doop de Sleutelen / des
 Hemelrijs.

Vraag Welk sijn die Sleutelen?
Ant. De verhoedinge des Doopds
 en der verhoelike tugt. Matth.
 16: 19.

Vraag Wat sijn wy schuldig doop;
 onze Verloffinge?
Antw. Dankbaarheid aan Godt.
 Psalm 50: 14.

Vraag Waar in bestaat onze
 Dankbaarheid?
Antw. In de bekeeringe. Ps. 50: 23

Vraag Aan de Menschen hem
 zelve bikerem?
Antw. Neen / Godt geeft de be-
 keeringe teg Leven. Hand. 11:
 18.

Vraag Waar doop; wraet hy die?
Antw. Doop sijn Woord en Grest.
 Jes. 59: 21.

Vraag Welk sijn de Dingen van
 de bekeeringe?
Antw. Gods Werken. Eie 5: 8.

Vraag Wat sijn Goede Werken?
Antw. Datmen die Godt behagen.

Vraag Wat behaagt Godt?
Antw. Dat gebaan word npt waer-
 en Seloohs / tot Gods seer-
 en na sijn Wer. Heb. 11. 6.

Vraag Welke is het hoogstaande
 Goede Werk?
Antw. Het Gebod.

Vraag Wie moet men aanbidden?
Antw. Godt alleen. Matth. 4: 10.

Vraag Waarom moet men de
 Heiligen niet aanbidden?
Antw. Om dat haer die eere niet
 tes en komt. Openb. 19: 10.

Vraag Hoe moeten wy Bidden?
Antw. Onze Vader die in de He-
 melen sijn / ons. Matth. 6: 9.

**Korte Vragen genomen uyt het Nieuwe
 Testament.**

Vraag Waar wierd de Heere
 Jesus Geboren?
Antw. Te Betslehem / Luc. 2:

berg 4 / 5 / 6.
Vraag Waarom heet hy dan Je-
 sus van Nazareth?
Antw.

Vraag Om dat hy ...
 Vraag Om wat tyd is hy gebooren?
 Antw. In de dagen Herodes.
 Matth. 2.
 Vraag Hoe wist Herodes dat?
 Antw. De wijzen upt 't Oosten.
 Vraag Waerom het zeggen Matt. 2:1/2.5
 Vraag Waar upt wisten zy dat?
 Antw. Zy hadden zyn Sterre gezien. Matth. 2: 3.
 Vraag Wat dede Herodes doer?
 Antw. Hy liet alle de kinderen te Betslehem dooden / Matth. 2: vers 16.
 Vraag Dooden hy den Heere Christus ook?
 Antw. Neen / die was gevlugt in Egypten / Matth. 2: 14.
 Vraag Hoe oud was hy doe hy begon te Prediken?
 Antw. Dertig Jaaren / Luc. 3: 23.
 Vraag Hoe veel Profeten had hy?
 Antw. Twaalf / Matth. 10: 1.
 Vraag Wat Strakelen dede hy?
 Antw. Hy mochte de Zieke gezond en de Goede lebendig / Matth. 11: 5.
 Vraag Waerom voer de Afghevan in de Helt?
 Antw. Om dat hy Lazarus niet en wilde geben de Azurmskens die van zyne Tafel bleef. Luc. 16: vers 1/ 23.
 Vraag Waer voer Lazarus?
 Antw. De Engelen droegen hem. Abams Schoot / Luc. 16: 22.
 Vraag Waar is dat?
 Antw. In de Hemel / Matth. 3: 2.
 Vraag Wat zeyd Christus van de kinderen?
 Antw. Laat de kinderen tot my komen / want het Koninkryk der hemelen moet daer toe. Matth. 19: 24.

Vraag Wat zeyd Paulus van de werlde?
 Antw. Ghegheep is Afgoderpe. en een Woerel van alle kwaad. Col. 3: 7. 1 Tim. 6: 9.
 Vraag Waer mede moeten wy dan te weden zyn?
 Antw. Met kost en kleederen / 1 Tim. 6: 1.
 Vraag Waerom dat?
 Antw. Om dat wy niet in de Wereld gebzagt hebben en wy zullen daar ook niet upt dzaagen. 1 Tim. 6. 7.
 Vraag Wat zeyd hy van de Dronkaards?
 Antw. Datze geen deel hebben in 't Afghe Godtg. 1 Cor. 6: 10.
 Vraag Wat zeyd Petrus van de Hoeverdige?
 Antw. Godt wederstaat de Hoeverdige / maar de Redderigen geest hy genaden / 1 Petri 5: 5.
 Vraag Waer hoerz wyd de Ghebel berdzehen?
 Antw. Doer een vast Geloofe / 1 Petri 5: 8 / 9.
 Vraag Wat zeyd Joannes van de Wereld?
 Antw. Hindockens hebt de Wereld niet lief / 1 Joh. 2: 15.
 Vraag Waer moet wy meest oer arbeiden?
 Antw. Om de Duffze die niet vergaet / Joh. 6: 27.
 Vraag Wat moet men allermeest doeken?
 Antw. Het Koninkryke Godtg. Matth. 6: 33.
 Vraag Wien moet men meest bzezen?
 Antw. Hem / die Afghe en Ziele van berberne in de Helt. Matth. 10: 28.
 Vraag Waer oer moeten wy meest verblifd zyn?
 Antw. Dat onze Naamen geschreven zyn in de Hemel. Luc. 10: 20.

E Y N D E.